

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK

SZERKESZTI
MORAVCSIK GYULA

ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΑΙ
ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΡΑΒΕΤΣΙΚ

8.

A KECSKEMÉTI GÖRÖGSÉG TÖRTÉNETE

IRTA
HAJNÓCZY IVÁN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕCSKEMÉT

ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΗΑJNÓCZY

BUDAPEST, 1939

KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI GÖRÖG FILOLÓGIAI INTÉZET
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

A Magyar–Görög Tanulmányok 29 füzete 1935 és 1949 között jelent meg Budapesten. A sorozatot a világhírű magyar bizantinológus, a Pázmány Péter Tudományegyetem Görög Filológiai Intézetének professzora Moravcsik Gyula indította útjára, és szerkesztette. A szerkesztői koncepció Moravcsiknak a görögséggel foglalkozó tudományok egységéről vallott felfogásán alapult: a Magyar–Görög Tanulmányokban ógörög, bizánci és újjörög tárgyú dolgozatok ill. szövegkiadások egyaránt megjelentek. Különleges hangsúlyt kapott a Magyarországon a XVIII. és a XIX. század folyamán virágzott görög közösségek történelmének és szellemi hagyatékának feldolgozása.

A sorozat legtöbb szerzője magyar volt, de nem hiányoztak a külföldi közreműködők sem, és ami még fontosabb: a füzetek a görög közönség számára is elérhetők voltak az athéni "Eleftherudakis" könyvesbolton keresztül, részét képezve a nemzetközi tudományos nyilvánosságnak. Aligha véletlen, hogy a Magyar–Görög Tanulmányok kiadása abban az évben szűnt meg, amelyben a hidegháború miatt végképp lehetetlenné vált normális tudományos / vagy bármilyen természetű / kapcsolatok fenntartása a kettészakadt világ "táborai" között.

Az évek múlásával számos füzet szinte elérhetetlenné vált. Egyik–másik még a nagy könyvtárakban sem mindig lelhető fel. A magyarországi görögség kulturális hagyatékának megmentésére és ápolására alakult kecskeméti Szent Miklós Alapítvány ezért arra vállalkozik, hogy a sorozat legérdekesebb és legritkább számait reprint kiadásban újra megjelentesse, remélve, hogy ezzel jó szolgálatot tesz a kutatók és érdeklődők új nemzedékének.

GLASER TAMÁS

Οι 29 τόμοι των Ουγγροελληνικών Μελετών κυκλοφόρησαν ανάμεσα στα 1935 και στα 1949. Ιδρυτής και επιμελητής της σειράς ήταν ο επιφανής ούγγρος βυζαντινολόγος, καθηγητής του πανεπιστημίου Βουδαπέστης Ιούλιος MORAVCSIK. Η επιλογή των θεμάτων γινόταν σύμφωνα με την αντίληψή του για την ενότητα των ελληνικών σπουδών: στις Ουγγροελληνικές Μελέτες δημοσιεύθηκαν επιστημονικές πραγματείες και πολύτιμες εκδόσεις σπάνιων κειμένων απο τον τομέα τόσο της αρχαίας ελληνικής όσο και της βυζαντινής και νεοελληνικής φιλολογίας. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ιστορία και την πνευματική κληρονομιά της ελληνικής παροικίας που άνθισε στην Ουγγαρία κατά τον ιθ' και τον ιθ' αιώνα.

Οι περισσότεροι συγγραφείς της σειράς ήταν ούγγροι, δεν έλειπε όμως η διεθνής επιστημονική συνεργασία όπως μαρτυρούν τα ονόματα τριών ξένων ελληνιστών. Ακόμα μεγαλύτερη σημασία είχε το γεγονός ότι οι τόμοι των Ουγγροελληνικών Μελετών ήταν πάντα προσιτοί στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό μέσω του βιβλιοπωλείου "Ελευθερουδάκης" της Αθήνας, αποτελώντας μέρος της διεθνούς επιστημονικής δημοσιότητας. Δεν είναι ίσως τυχαίο ότι η έκδοση της σειράς σταμάτησε όταν, λόγω του ψυχρού πολέμου, κατέστη αδύνατη η διατήρηση ομαλών επιστημονικών - ή οιασδήποτε φύσεως - σχέσεων μεταξύ των "στρατοπέδων" του διαιρεμένου κόσμου.

Με τα χρόνια οι περισσότεροι τόμοι έγιναν δυσεύρετοι. Ορισμένοι λείπουν συχνά και απο τα ράφια των μεγάλων βιβλιοθηκών. Γι' αυτό, το Ίδρυμα "Άγιος Νικόλαος" του KECSKEMÉT που δημιουργήθηκε με σκοπό τη διάσωση και την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της παλιάς ελληνικής διασποράς της Ουγγαρίας - ανέλαβε την φωτοτυπική επανέκδοση των καλύτερων και σπανιότερων τόμων θέλοντας να εξυπηρετήσει με αυτόν τον τρόπο τις ανάγκες της νέας γενεάς των ερευνητών και γενικά του φιλομαθούς κοινού.

Hasonmás kiadás
Megjelent a Szent Miklós Alapítvány gondozásában
(6000 Kecskemét, Széchenyi tér 9.)

Πανομοιότυπη έκδοση
Επιμέλεια:
Ίδρυμα „Άγιος Νικόλαος”

Kiadja: Horeftosz Kristóf
Εκδότης: Χριστόφορος Χορευτός

ISBN 963 04 2760 5

Κészült Tillinger Péter műhelyében
Τυπογραφείο του Péter Tillinger
Κόσzeg, 1993

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK

SZERKESZTI
MORAVCSIK GYULA

ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΑΙ
ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΡΑΒΕΤΣΚΙΟΥ

8.

A KECSKEMÉTI GÖRÖGSÉG TÖRTÉNETE

IRTA
HAJNÓCZY IVÁN

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΕCSKEMÉT

ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΗΑJNÓCZY

BUDAPEST, 1939

KIR. M. PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNYEGYETEMI GÖRÖG FILOLÓGIAI INTÉZET
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

MEGJELENIK A KLASSZIKUS MŰVELTSÉG BARÁTAI EGYESÜLETE
(PARTHENON) TÁMOGATÁSÁVAL

ΔΗΜΟΣΙΕΥΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΝ ΤΗΣ ΕΝ ΟΥΤΤΑΡΙΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ
ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (ΠΑΡΘΕΝΩΝ)

Kiadásért felelős a szerző.

Stephaneum nyomda, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

A sokféle ágazó magyar-görög tanulmányoknak, amelyek nemcsak az antik és bizánci korra terjednek ki, hanem magukban foglalják az újabbkori görögség történetét is, egyik legfontosabb célja a magyarországi görög település kutatása. A kezdeményezést e téren a kiváló görög tudósnek, Sp. Lambrosznak köszönjük, aki különböző cikkeiben idevonatkozó anyagot is publikált. A «Magyar-Görög Tanulmányok»-ban már két olyan munkát tettünk közzé, amelyek a magyarországi görögökre vonatkoznak: Zavirasz György könyvtárának katalógusát, amelyet Graf András állított össze és Horváth Endre alapvető monografiáját Zavirasz György életéről és munkáiról. Ujabbban Pipinelis Takis, Görögország budapesti követe értékes erkölcsi támogatása és Horváth Endre az újkörög filológia egyetemi magántanára fáradhatatlan buzgalma folytán az előkészítő kutatások tovább folytak annak tisztázása céljából, hogy hány görög egyházközség van s hol találhatóék és milyen görög emlékek (diplomok, imaházak, temetők, könyvtárak, levéltárak)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἐνα ἀπὸ τῶν σπουδαιοτάτων σκοπῶν τῶν πολυσχιδῶν οὐγγροελληνικῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεκτείνονται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ βυζαντινὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνουν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ, ἀποτελεῖ ἡ ἔρευνα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐποικισμοῦ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Τὴν πρωτοβουλίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν διακεκριμένον λόγιον Ἑλληνα, τὸν Σπ. Λάμπρον, ὁ ὅποιος εἰς διάφορα ἄρθρα του ἐδημοσίευσεν καὶ σχετικὸν ὕλικόν. Εἰς τὰς «Οὐγγροελληνικὰς Μελέτας» ἐδημοσίευσάμεν ἤδη δύο ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν Οὐγγαρίᾳ Ἑλλήνας: τὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα, τὸν συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρέα Graf καὶ τὴν θεμελιώδη μονογραφίαν τοῦ κ. Ἀνδρέα Horváth περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἔργων τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα. Νεωστὶ — χάρις εἰς τὴν πολύτιμον ἡθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἐν Βουδαπέστη πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Τάκη Πιπινέλη καὶ εἰς τὸν ἀκαταπόνητον ζῆλον τοῦ ὑφηγητοῦ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον κ. Ἀνδρέα Horváth — ἐξηκολούθησαν αἱ προκαταρκτικαὶ ἔρευναι μὲ τὸν σκοπὸν

maradtak fenn a mai Magyarország területén? Nyilvánvaló ugyanis, hogy a rendszeres és módszeres kutatás alapja az egész anyag és az összes források kiaknázása és hogy mielőtt valaki a magyarországi görögség élete összefoglaló képének megrajzolására vállalkoznék, előbb az egyes egyházközségek történetét kell felderíteni.

Ezeknek az előkészítő kutatásoknak első eredményeként tesszük közzé Hajnóczy Iván tanügyi főtanácsos tanulmányát, amelynek fontosságát növeli az a tény, hogy a kecskeméti egyházközség egyike a legrégebb magyarországi görög településeknek és hogy teljes levéltára gazdag anyagot nyújt a magyarországi görögség egyetemes történetéhez. Reméljük, hogy a jelen munkát más ilyen monografiák is követni fogják és így meg fog valósulni végső célunk: a magyarországi görögség történetének összefoglaló feldolgozása.

Budapest.

Moravcsik Gyula.

νὰ διασαφηνισθῇ, πόσαι ἑλληνικαὶ κοινότητες ὑπάρχουν καὶ ποῦ εὐρίσκονται καὶ ποῖα ἑλληνικὰ μνημεῖα (ἐκκλησίαι, παρεκκλήσια, νεκροταφεῖα, βιβλιοθῆκαι, ἀρχεῖα) διασώζονται ἀκόμη εἰς τὸ ἔδαφος τῆς σημερινῆς Οὐγγαρίας. Εἶναι δηλαδὴ καταφανές, ὅτι τὴν βάσιν τῆς συστηματικῆς καὶ μεθοδικῆς ἐρευνῆς ἀποτελεῖ ἡ ἐκμετάλλευσις ὅλου τοῦ ὕλικου καὶ ὅλων τῶν πηγῶν καὶ ὅτι πρὶν νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ σχημαγραφήσῃ τὴν συνθετικὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, πρέπει νὰ διαφωτισθῇ ἡ ἱστορία κάθε μιᾶς ἑλληνικῆς κοινότητος.

Ὡς πρῶτον πόρισμα αὐτῶν τῶν προκαταρκτικῶν ἐρευνῶν δημοσιεύομεν τὴν μελέτην τοῦ κ. Ἰωάννου Hajnóczy ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ συμβούλου, τὴν σπουδαιότητα τῆς ὁποίας ἐνισχύει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ κοινότης τοῦ Kecskemét εἶναι ἐκ τῶν παλαιωτάτων τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἑλληνικῶν ἐποικισμῶν καὶ ὅτι τὰ πλήρη ἀρχεῖά της παρέχουν πλούσιον ὕλικόν διὰ τὴν ἐν γένει ἱστορίαν τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἑλληνισμοῦ. Ἐλπίζομεν, ὅτι θ' ἀκολουθήσουν τὸ παρὸν ἔργον καὶ ἄλλαι τοιαῦται μονογραφίαι καὶ τοιοντοτρόπως θὰ πραγματοποιηθῇ ὁ ἔσχατος σκοπὸς μας: ἡ συνθετικὴ ἐπεξεργασία τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ ἑλληνισμοῦ.

Βουδαπέστη.

Ἰούλιος Moravcsik.

A KECSKEMÉTI GÖRÖGSÉG
TÖRTÉNETE

1. A görögök letelepülése és élete Kecskeméten.

A görög kereszténység nyomai Kecskeméten, úgylátszik, a közép-korba nyúlnak vissza. A város legrégebbi temploma a 17. század óta a Ferencrend kezén van, de szent Miklósról, a keleti egyház egyik fő szentjéről van elnevezve, s tornyán ma is a keleti kettős keresztet viseli. Mindez valamely — előttünk adatok híján ismeretlen — keleti kapcsolatra mutat. De erre mutat az is, hogy a templom körüli boltok építésekor (1830 táján) ott sírokat találtak, s az ezekből előkerült kereszték és egyéb jelvények «az ottan nyugovók görög egyházhoz volt tartozásukat látszanak bizonyítani.»¹

A görögök bevándorlása városunkba az itteni török uralom megszüntével, 1690 táján kezdődik, menekülésképen a balkáni török keresztényüldözések elől. Úgylátszik, egy vidékről származtak ide: a Szalonikitól délnyugatra levő Sziasztza és Kozáni városakból, mert ezekre a helyekre leveleznek állandóan régi hazájukba.²

Legrégibb itteni nyomukra 1698-ban találunk. A városi jegyzőkönyv bejegyzése ez augusztus 17-ről: «Primo. Mint hofi az mi eleink semmi idegen Nemzetséget sem Görögöt sem Rácztot magok között nem szenvedtenek, és a Melt. földes urunk eö Nga melt. parancsolattya is ugi tartya hofi Görögöt és Rácztot köztünk ne tarcsuk Azért . . . az botos [=boltos] Gazdák harmadnap mulva hanyák ki, és ha akarnak itten árulni Sátorban árulnyanak két vagi három napigh, s az után mennyen tovább, itt holnap számra ne lakjanak» fogház és 12 forint bírság terhe alatt. — «Görögök vannak Szücs Péter, Deák Ágnes, Kalocsa Istv., Szana György vmék [=uraimék] böttyáb.» De ennek dacára 1702 március 9-én «Kozanni Demeter Levai és Kozanni Demeter Gyurka vallyák hofi Kozanyi Mártonnak az felessege hatalmat adot hofi az Attyai Javait kereshesse Debr. b.» Továbbá: «Anno 1702. die 15. Mártý Körössön Lakos Görög Demeterért lett kezes egy paplanig itt Demeter János Ur boltyáb. paplant Csináló Mihály.» Végül: «NB: a Görögök,

¹ Szokolay Hártó János: Szab. Kecskemét városának története, 85. lap.

² Sziasztzai és kozáni-i válaszlevelek a kecskeméti görög egyház levéltárában: görög rész I—II. csomag.

kik Esztendeigh itt laknak, minden holnapra in specie ket aranyat adgyanak, azkik pedig változnak, minden héten pportionaliter adgyanak.»³ 1705-ben kecskeméti görög kereskedők Szegedre járnak.⁴ Tehát ekkor már állandóan laknak itt görögök.

Itteni szervezkedésük az 1708. évben történt. Ez évből vannak az egyház levéltárában a legrégibb okmányok. Ezek közül az első 1708 május 12-én kelt, s ebben 26 kecskeméti görög kereskedő egymás támogatásáról intézkedik. Eredeti görög szövege,⁵ melyet hasonlóan is közlünk (l. az I. táblát), modern átírásban és magyar fordításban⁶ a következő:

Εἰς τοὺς 1708 μὴν Μαγίου 12.

Ὁμολογουμένε ἡμεῖς εὐρισκόμενοι εἰς τὸ Κεσκεμέτι οἱ πραγματευτάδες — ἐγὼ ὁ Μιχάλης Τούρα μαζί με τοὺς συντρόφους μου, τὸν Κώστα καὶ τὸ Γιάννη Χατζῆ, καὶ ἐγὼ ὁ Κύρος μαζί με τὸν Χατζῆ-Τζήμωρα τὸν σύντροφό μου καὶ μαζί με τὸ Γιώργη τὸ Πονγτόπουλο, καὶ ἡγὼ ὁ Χατζῆ-Γιώργης μαζί με τὸ σύντροφό μου τὸ Μιχάλη καὶ μαζί με τὸν Ἀργύρη, καὶ ἡγὼ ὁ Μήσκας Πήτζουρα μαζί με τὸν πηθερό μου, καὶ ἡγὼ Μίσιος τοῦ Τηανῆ μαζί με τοὺς συντρόφους μου τὸ Δῆμο, καὶ ἡγὼ <ὁ> Βαρσάμης μαζί με τὸν σύντροφό μου τὸ Νίκο καὶ μαζί με τὸν Στάμο, καὶ ἡγὼ ὁ Δῆμος ὁ Σατζιστιανὸς μαζί με τὸν σύντροφό μου τὸ Μίσιον καὶ τὸ Γιώργη Δαμασκοῦ, καὶ ἡγὼ ὁ Καπλάνης μαζί με τὸ σύντροφό μου τὸ Γιάννη καὶ μετὰ τὸ Δῆμο, καὶ ἡγὼ ὁ Γιώργης μαζί με τὸ σύντροφό μου τὸ Γιάννη καὶ μετὰ τὸν Πάτζο — αὐτὸ, πῶς ἡσυνφωνήσαμε καὶ ἐκάμαμε κοντανία εἰς τὸ καλὸ μας καὶ εἰς τὸ ἀχαμνὸ μας νὰ ἔχωμε τὸ μὲν πρῶτο ν' ἀφικραζόμεστε ἕνας τὸν ἄλλο στὸ καλὸ μας καὶ ἔχωμε στὴν στράτα ὅπου καὶ ἂν κινήσωμε καὶ τζακίστηκεν ἕνα ἀμάξι καὶ ὁ Θεὸς φυλάξῃ σὴ ἄλλη ἀνάγκης καὶ ὅποιος λάχι, ἐκεῖ καὶ δὲν καρτερέσῃ καὶ ἂν εἶναι πασᾶς νὰ ἔχῃ νὰ δίνη φλορίντζια 24 καὶ ἂν εἶναι παιδί, νὰ δίνη φλορίντζια 12 καὶ νὰ τὸν βαρέσουν καὶ δικανίκια 12 καὶ ὅποιος βρίσῃ ἀκαμνά, νὰ ἔχῃ ν' ἀποκρένεται μετὰ τὰ παλλικάρια καὶ ὅποιος ἀποκοιμηθῇ εἰς τὴν στράτα νὰ ἔχῃ νὰ δίνη φλορίντζια 6 καὶ ὅποιο παιδί ἐβγῇ ἀπὸ τοὺς πασάδες του νὰ ἔχῃ νὰ δίνη φλορίντζια 12 πασκαλίκια καὶ ποδήματα ζην. 1 νὰ δίνη τὸν προηστὸ καὶ ὅποιος δὲν ἦχῃ σύντροφον καὶ εὐρὴ ἀναμεσὸ μας, καλὰ καὶ ἂ δὲν καὶ εὐρὴ ξένον, νὰ ἔχῃ νὰ δίνη φλορίντζια 50 στὴν κοπανία.

καὶ ἐγὼ ὁ Στάμος στρέγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴ βοῦλλα μου — Μιχάλης Τούρα στρέγω τὰ ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν βοῦλλα μου — Μιχάλης τοῦ Τραπατζῆ στρέγω τὰ ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴ βοῦλλα μου —

³ Kecskemét város levéltára: jegyzőkönyvek.

⁴ Hornyik János: Kecskemét története, IV. kötet, 364. lap.

⁵ Kecskeméti görög egyház levéltára: jegyzőkönyv I. kötet, 1. lap.

⁶ Az átírás és fordítás Horváth Endre dr. egyetemi m. tanár munkája.

καὶ ἡγῶ Ἀργύρης στ[ρ]έγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν β[οῦ]λλα μου —
 Δῆμος Καπλάνη στ[ρ]έγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν [β]οῦλλα μου —
 Μῆσηκας τοῦ Πήτζουρα στρέγω τὰ ἄνωθεν —

Γιώργης Πέτρου στρέ[ε]γω τὰ ἄνωθεν γιγραμμένα καὶ βάνω καὶ τὴν
 βοῦλλα μου —

Θωόδωρο τοῦ Δή[μου] στρέγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τῇ[ν β]οῦλλα μου —
 καὶ ἐγὼ ὁ Γιώργη [. . . . .] στρέ[γω] τ' ἄνωθ[εν] καὶ βάνω καὶ
 τῇ βοῦλλα μου —

καὶ ἡγῶ ὁ Κύρος στρέγω τ' ἄν[ω]θεν καὶ βάνω καὶ τὴν βοῦλλα μου —
 Δῆμο Σατζιστιν[ε]ς[?] στρέγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν βοῦλλα μου —
 καὶ ἐγὼ ὁ Βαρσάμης στέργω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν βοῦλλα μου —
 καὶ ἐγὼ ὁ Νίκος [. . . . .] στέργω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τῇ βοῦλλα

μου —

καὶ ἐγὼ ὁ Γιώργης τοῦ Μισίου στρέγω τὰ ἄνωθεν βάνω καὶ τῇ βοῦλλα
 [μου] —

καὶ ἡγῶ ὁ Δῆμος Τάλλη στρέγω τ' ἄνωθεν καὶ βάνω καὶ τὴν βοῦλλα
 μου —

Νίκος τοῦ Παιγηοῦ στρέγω τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα βάνω καὶ τῇ βοῦλλα
 μου —

«1708 május 12-én mi kecskeméti árusok — én Tura Mihály tár-
 saimmal Kosztasszal és Hadzi Jányisszal együtt, és én Kirosz, Hadzi
 Tzimóra társammal és Pugtópulosz Jorjisszal, és én Hadzi Jorjisz társam-
 mal Mihálllyal és Argirisszel együtt, és én Pitzura Miska apósommal,
 és én Tijani Misziosz társaimmal Dimosszal, és én Varszamiszt társammal
 Nikosszal és Sztámosszal, és én a sziatisztai Dimosz társammal Miszuval
 és Damaszkú Jorjisszal, és én Kaplanyisz társammal Jányisszal és Dimosz-
 szal, és én Jorjisz társammal Jányisszal és Pátzosszal — elismerjük azt,
 hogy megegyeztünk és kompániát alakítottunk jóra-rosszra, hogy először is
 egyességben éljünk egymással javunkra, és hogy útközben, bárhová megyünk,
 és eltörik egy szekér vagy — amitől Isten óvjon — más bajban, ha vala-
 melyikünk ott van és nem vár: ha pasa [= gazda], fizessen 24 forintot,
 ha segéd, fizessen 12 forintot és 12 botot üssenek rá. Ha valaki csúnyán
 szitkozódik, feleljen a legényekkel együtt. Aki az úton elalszik, 6 forintot
 adjon. Ha valamelyik segéd kikerül uraitól, 12 forintot adjon, paszkalikiát
 [= ünnepi ruhát] és egy pár csizmát adjon az elnöknek. Akinek nincs
 társa és közöttünk talál, jól van; ha ellenben idegent talál, adjon 50 forintot
 a kompániának.

Én is Sztamosz elfogadom a fentieket és pecsétemet nyomom rá.
 [Ugyane szövegű záradékkal] Tura Mihalisz. Trapadzi Mihálisz. Arjirisz.
 Kaplanyisz Dimosz. Pitzura Miszikasz. Petru Jorjisz. Di [mu] Theodorosz.

Jorjisz. Kirosz. Sziatisztai Dimosz. Varszamisz. Nikosz. Misziu Jorjisz. Talli Dimosz. Peju Nikosz.»

A szerződésben kiemelt egyetértés hozta létre tehát a «kecskeméti görög compániát» — ahogyan a 18. század folyamán nevezte magát — mint gazdasági és kulturális szervezetet, amely működését azóta, immár 230 esztendeje folytatja.

Az itteni görögök másik fontos okmánya 1708 június 8-án kelt: ez II. Rákóczi Ferenc fejedelem védőlevele.⁷ Szövege, melyet hasonlóan is közlünk (l. a II. táblát), a következő:

NOS FRANCISCUS II DEI gratia Sacri Romani Imperij et Transylvaniae Princeps RAKOCZY Partium Regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes, et Pater Patriae, Pro Libertate Confoederati Regni Hungariae Statuum nec non Munkacsiensis et Makovicziensis Dux, Comes Perpetuus de Saaros, Dominus haereditarius in Saáros Patak, Tokaj, Regecz, Ecsed, Somlyo, Lednicze, Szerencs, Onod, etc. Vniversis et Singulis Exercituum Nostrorum Generalibus Campi Marschallis, Eorundemque Locumtenentibus, Generalibus Vigiliarum Praefectis, nec non Militiae Nostrae tam Equestris quam Pedestris Ordinis Cujuscunque tandem Nationis Regiminum Supremis et Vice Colonellis Capitaneis, Ductoribus Vexilliferis Vigiliarum Magistris Decurionibus, coeterisque Militibus Nostris Gregarijs, Cunctis item alijs quorum nimirum interest, aut quoquo modo interesse potest praesentes hasce Nostras visuris, lecturis, aut legi auditoris, in fidelitate Nostra Constitutis, Salutem Principalisque gratiae Nostrae propensionem. Passusunk exhibéáló Kecskemeti Görög Companiabeli ugyan Kecskemeten lako Görög Miskanak, Görög Demeternek és Görög Kironak kegyelmesen meg engedjük, hogy hűségünk alatt lévő akarmely helyekben az Szabad kereskedést folytathassák, adhassanak, vehessenek. Kihez képest felyül meg nevezett Lovas és gyalog Hadi Fő és Vice Tiszteinknek s directiojok alatt lévő köz Hadainknak, ugy más akár mely rendbeli hűveinknek serio és keményen parancsollyuk meg nevezett kereskedőket alá s fel jarasokban s kelésekben, nem tsak szabadosan és bekevel bocsassák, és bocsattassák mindenütt, hanem személyekben is haborgatni, vellek lévő javaikban meg karositani, az adásban és vevesben (depositis interim ubique deponendis) meg gátolni vagy meg akadályoztatni semmikeppen ne merészellyenek. Külömben valakik ezen keglis Passualis Parancsolatunk tenora ellen cselekedni Compertaltatnak, Edictuminkban expressalt kemény büntetést, s animadversionkat, magokon fogják tapasztalni. Praesent. Perlect. Exhibent. Restit. Datum in Castris Nostris ad Campum Agriensem positis,

⁷ A kecskeméti görög egyház levéltárában.

Die Octava Mensis Juny Anno Millesimo Septingentesimo OCTAVO. F. Rakoczy mp. [Nagy fedett papírpecsét.] Franciscus Aszalay mp.

Ez az okmány bizonyosága annak, hogy a kecskeméti görögök szervezkedésük első idejétől kezdve új hazájuk hű fiaivá lettek és a nemzeti ügghöz csatlakoztak. Ugyanennek bizonyosága Szenci Molnár Albert szótárának szintén 1708-ban Nürnbergben megjelent négy nyelvű: magyar-latin-német-görög kiadása, mely máig megvan az egyház könyvtárában és azt bizonyítja, hogy bevándorló görögjeink buzgólkodtak új hazájuk nyelvének elsajátításában. Ugyancsak 1708-ból való az egyház legrégebbi antiminsz-e (ereklyetartó kendője) is. Tehát ebben az évben történt polgári és egyházi berendezkedésük.

A jövevények Kecskeméten mint kereskedők telepedtek meg, s főképp fűszer- és gyarmatarúval, déligyümölcsel, bőr- és szövöttáruval kereskedtek. Vándor kereskedést is folytattak az egész országban. Így pl. Pacsu Szofrón 1791—3-ban Eperjesre, Bártfára, Késmárcra, Egerbe, Pestre, Temesvárra, Debrecenbe kereskedett.⁸

Évtizedekig csak férfiak laktak itt, s innen tartották fenn Macedóniában élő családjukat. Egy 1784. évi városi bizonyítvány⁹ igazolja, hogy 1756-ig csak maguk éltek itt, s ez időtől kezdték családjukat idehozni vagy itt családot alapítani. Ugyanezt tanúsítja az anyakönyv is, melyben a halotti bejegyzések 1715-ben, de a születések csak 1754-ben, a házasságok 1762-ben kezdődnek.

Itteni helyzetük kialakulása lépésenkint történt. 1710 szeptember 14-én a városi tanács elhatározza, «hogy az itt lakos Görögök az évi Adóra adgyanak Ezer Rhenes forintokat, úgy hogy magok egy más között repartíálván, és ki szedvén, in Summa le tegyék», leszámítva a tavaly kölcsönzött 200 rh. forintot. 1712 január 18-án a tanács megtiltja nekik hordós bor tartását, mert «kurta korcsmárosság jó ki belőle.»¹⁰ 1713 március 28-án Bajtay István, gróf Koháry István földesúr jószágigazgatója az ittlakó arnót (albán) kereskedőket kötelezi, hogy a görögök terheiben osztozzanak.¹¹ 1719-ben a város a görögök évi adóját 400 frtban, az arnótokét 45 frtban állapítja meg.¹⁰

Mint hogy azonban a görögöknek egymás közti, valamint a várossal való viszonya állandó szabályozásra szorult, Koháry rendeletére Bajtay István 1721 augusztus 25-én a kecskeméti görögöket társaságba szervezi. E szabályzat szerint a görögök bírót és négy esküdtet választ-

⁸ Számviteli könyve a kecskeméti görög egyház levéltárában.

⁹ Fogalmazványa a kecskeméti városi levéltárban: görögök iratai, I. csomag.

¹⁰ Ugyanott: jegyzőkönyvek, az illető kelet alatt.

¹¹ A kecskeméti görög egyház levéltárában: magyar-latin rész, I. csomag.

nak, a földesúr pedig még két esküdtet nevez ki közülük. Ezek feladata a görögök közti rendtartás, bíraskodás, adószedés, új tagok fölvétele. A szabályzat 18 pontban részletesen szabályozza az elüljárók, öregebbek, gazdák (főnökök) tiszteletét, egymás támogatását, a jó erkölcsöt, a legények gazdává lételét, legény, inas, kocsis fogadását, vidéki görögök itt tartózkodását.¹¹ Ezt a szabályzatot követte az a szerződés, amelyet 1721 november 15-én Pesten Bajtay István helyettes alispán előtt kötött Kecskemét város bírása és tanácsa az itteni görög kereskedők társaságával. Ennek 9 pontja szerint a város megengedi a görögöknek az ittlakást és a kereskedést. Társaságot tarthatnak és húsz boltban kereskedhetnek, többen nem. Bírójuk és esküdtjeik lehetnek kereskedési belügyeik intézésére, de elüljáróik a városi tanácstól függnék és végzéseik ide föllebbezhetők; ellenben büntetteik a városi tanács és a földesúr elé tartoznak. Görög és magyar pöre a városi tanács és az úriszék elé tartozik. A már meglevő kőboltokhoz még újabbakat építenek részükre az egyházak és a város. Idegen görög évenként egyszer 3 napig árulhat itt, úgy, hogy ha áruit városi lakosoknak adja el, akkor nem fizet vámot; ha pedig az itteni görögöknek adja el vagy 3 napnál tovább akar árulni, úgy velük kell megegyeznie. A görögök bort még maguk számára sem tarthatnak, még kevésbé árulhatnak, hanem a városi csapszékből iccénként hordják. Az ittlakásért a görögök a városnak évi 350 rhénes frtot fizetnek egyetemlegesen, akkor is, ha két boltra fogynának le. Amely görög e pontoknak alá nem vetné magát, az ellen a görög bírót és esküdteket a város bírása segítse. A görögök e pontok megtartására 100 arany bírság terhe alatt kötelezték magukat. Ezt a szerződést ugyanakkor Koháry István, 1753-ban Koháry András, 1759-ben Koháry Miklós, 1775-ben Koháry Ignác gróf földesurak megerősítették, s ez a szerződés irányította egy évszázadig a görögök itteni életét.¹²

A görög kereskedők tehát az egyházak és a város boltjait bérelték. Ezek a barátok temploma és a ref. templom körül, s a nagytemplom előtt voltak. Ezekben laktak is. De lakásuk oly nyomorúságos volt, hogy konyha építésére engedélyt kellett kérniök a várostól, mert nem volt hol főzniök.¹³

A görögök most már abban a meggyőződésben voltak, hogy az évi 350 frt censussal mindennemű adókötelességüknek eleget tesznek, s az itteni szabad kereskedés egyedüli birtoklását is megszerezték. De

¹² Kecskemét város levéltára: görögök iratai, I. csomag és a görög egyház levéltára: magyar-latin rész, I. csomag. Említi Hornyik János: Kecskemét gazd. fejl. története, 82. l.

¹³ Kecskemét város levéltára: görögök iratai, I. csomag.

nem így történt, s ez volt a forrása sok vitának és egyenetlenségnek. A városi adón kívül fizettek évi 200 frt megyei adót (portiot), évi 1000 frt királyi adót, az egyházaknak évi 935 frt boltbért. Később a megyei adót 250 frtra, a boltok és sátrak bérét 1350 frtra emelték.¹⁴ Mégis a királyi udvar már 1725-től kezdve hol a török, hol a német árukkal való kereskedéstől tiltotta el őket, a város pedig a céhek kérésére az iparcikkektől, a bor-, föld- és házvételtől; sőt ismételten más kereskedőket bocsátott be, a görögök kárára.¹⁵ Mindezek miatt üzleteiket többször hónapokra lezárta a hatóság, s küldötteiknek ismételten kellett a Koháryakhoz Szentantálra, a megyéhez Pestre, az udvarhoz Bécsbe menniök és itt hónapokat tölteniök; ez az udvari ágensek díjazásával és a mindenütt kötelező ajándékokkal együtt anyagilag nagyon megviselte őket.¹⁶ 1748—52-ben gróf Grassalkovics Antal kir. kamarai elnök kívánságára a hazai tíz görög kompánia: Kecskemét, Gyöngyös, Eger, Miskolc, Tokaj, Diószeg, Világosvár, Eszék, Pest és Pétervárad, 445 kereskedőtagjuk nevében együtt 8000 frtot ajánlott a kincstárnak a kicsiben való kereskedés engedélyéért.¹⁷ Bár 1774-ben a török alattvalóságról lemondva, itteni honosokká lettek,¹⁸ mégis így folyt életük az 1791. évi 27. törvénycikkig, amely az ország többi polgáraival egyenlővé tette őket. De ezt a város nem volt hajlandó végrehajtani, tovább is ragaszkodott az 1721. évi szerződéshez és a boltbérlet biztosítása végett házvételüket tovább akadályozta, sőt a censusért boltjaikat 1795-től 1799-ig lezáratta.¹⁵ Ezek ellen többször eredménytelenül folyamodtak, holott pl. 1797-ben is 3300 frt hadiadót fizettek a királynak.¹⁵ Végre 1823 február 27-én a város a census-rendszert megszüntette; az új templomépítés alkalmával 1828-ban pedig a 16 év óta hátrálékos taxát elengedte,¹⁵ s ezzel — Széchenyi szellemétől megihletve — a görög kalmárokat egyenlőrangú polgárokká tette.

A görögök lélekszáma 1830 tájáig lassú emelkedést mutat. Azóta — az új önálló Görögország létesülvén — a bevándorlás megszűnt, s létszámuk lassan csökken. Az itteni lélekszám:

1708-ban 26 férfi,¹⁹

¹⁴ Lásd évi számadásaikat és az adónyugtákat az egyház levéltárában.

¹⁵ Ezek iratait lásd a városi és az egyházi levéltárakban, évsorrendben.

¹⁶ 1725, 1736, 1762, 1795. években; l. a városi jegyzőkönyveket és u. o. a görögök iratait.

¹⁷ Schäfer László: A görögök vezetőszerpe Magyarországon a korai kapitalizmus kialakulásában 36., 44. lap.

¹⁸ 3823. sz. helytartótanácsi rendelettel. Görög egyház iratai: magyar-latin rész, I. csomag.

¹⁹ A görög compania alapító szerződésében: görög egyház jegyzőkönyvei, I. kötet. 1. lap.

1725-ben 6 főnök, 18 segéd és inas, 18 boltban, 16 lóval,²⁰

1750-ben 30 férfi,²¹

1755-ben 42 férfi,²¹

1764-ben 22 boltban 37 férfi, 2 (magyar származású) asszony és 1 öreg görög nő, 2 fiúgyermek, 41 segéd és inas, összesen 83,²²

1778-ban 15 boltban 55 férfi (ebből csak 23 török alattvaló), 4 asszony (1 magyar, 3 görög), 6 fiú- és 2 leánygyermek, összesen 67,²²

1782-ben 28 boltban 30 főnök (ebből csak 2 török alattvaló), 7 asszony (3 magyar, 4 görög), 8 fiú- és 4 leánygyermek, 12 segéd, 17 inas, összesen 78,²¹

1812-ben 28 háztartásban 29 férfi, 24 asszony, 28 fiú, 36 leány, 14 segéd, 5 inas, összesen 136,²²

1825-ben 22 családban 65 férfi és fiú, 49 nő és leány, összesen 114; ebből csak 8 szerb és 3 oláh.²³

A hivatalos statisztikai fölvételek 1880 óta közlik ugyan a kecskeméti magyar anyanyelvű görög-keletieket, de nem külön a görög eredetűeket. Így ezek pontos számát azóta nem tudjuk, mert a lelkészek egyházi összeírásai s az anyakönyvek sem különböztetik meg őket.

Az egyházközség tagjainak anyanyelve 2—3 szerb vagy oláh családot kivéve mind görög volt. Mutatja ezt Popovics Naum lelkész fenti 1825. évi összeírása; de mutatják a temető 1794-től máig való időből származó sírkövei is (l. Függelék II.). Az 50 sírkő közül magyar nyelvű 25, görög 17, magyar-görög 2, magyar-szerb 2, csak szerb 4. Görögjeink már az 1740-es évek óta írtak és beszéltek magyarul.²⁴ Az egyházi jegyzőkönyvek 1843 óta, a számadások 1854 óta magyarok. A ma élő kisszámú görög leszármazó a görög nyelvet már nem bírja.

Kiváló családok és egyének is kerültek ki az itteni kis görög társulattól. Ilyen a Papp-család, melynek Sziatisztában 1580—1600 táján két püspök öse volt, s hazánkban másfél százada munkálja a görög kultúrát. György pap (Papa Jorjosz) 1725—45 közt működött Sziatisztában. Gyermekei Magyarországra jöttek, névszerint:²⁵

1. Ágnes, férje Zavira János. Fia György kereskedő, görög író. 1804-ben halt meg Szabadszálláson; Kecskeméten van anyakönyvezve és eltemetve; kéziratos művei, könyvtárjegyzéke is a kecskeméti görög

²⁰ Városi jegyzőkönyv 1718—27. évre 1009. lap.

²¹ Görög egyház levéltára: népösszeírások.

²² Városi levéltár: görögök iratai, I. csomag.

²³ A görög egyházi anyakönyv I. kötete végén.

²⁴ Lásd irataikat a városi és a görög egyházi levéltárakban.

²⁵ Családfájuk legid. Papp Györgytől és családi irataik Papp György görög egyházi főgondnoknál Kecskeméten.

egyház könyvtárában van. Testvére Zavira Konstantin János szintén görög író.²⁶

2. Papa-jorju Mihály, szül. 1727-ben, a pesti, egri, majd a bécsi görög iskola tanára és görög író; meghalt ott 1796-ban.²⁷

3. Konstantin (István), szül. 1732-ben, 1746 óta kereskedő Kúnszentmiklóson, 1799 óta Kecskeméten, meghalt itt 1823-ban.

4. János, szül. 1738-ban, kereskedő 1754 óta Kúnszentmiklóson, 1799 óta Kecskeméten, meghalt itt 1818-ban. Neje Roziani Apostol leánya Alexandra. Gyermekeik:

a) Papp György, szül. 1775-ben Sziatisztában. 1779 óta Kúnszentmiklóson, 1789 óta Kecskeméten volt; majd Bécsben tanult nagybátyjánál, Mihálynál és Kecskeméten a piaristáknál, azután Budán a bölcsészeti tanfolyamot végezte. Ezután lett kereskedő Kecskeméten. Kiváló görög nyelvi és irodalmi képzettsége volt. Műve: Görög olvasókönyv Gedike után. Pest, 1844 és 1857. Meghalt 1856-ban.²⁸

b) Pap Apostol, szül. 1778-ban Sziatisztában. 1779 óta Kúnszentmiklóson volt, 1797 óta Kecskeméten kereskedő. 1824—29-ig a kecskeméti új görög templom építő gondnoka volt. Meghalt 1850-ben. Fia György (1811—75) az 1850—3, 1859—65, 1871—4. években szintén az egyház főgondnoka volt; épúgy ennek fia György (szül. 1868), nyug. ker. főkapitány, törvényhatósági örökös tag, 1920 óta főgondnok.²⁹

A jegyzőkönyvek, anyakönyvek, számadások szerint itt is éltek az Agorasztó, Haris, Chrisztofóri, Konstantin, Monaszterli, Páris, Sacelláry, Teodózi családok ágai. A Kozma és Mercse családok 1832 óta a helybeli nemesek közt szerepeltek.³⁰ Itteni kiváló vagy honoratior görögök még:

Rozáni Apostol kereskedő,³¹ a «Biblos eniausios» című nagy szer-tartási és imakönyv (8-rét 1516 lap) kiadója Lipcsében 1761-ben;

Miskólczi István,³² akinek «Igaz vallástétele a napkeleti közönsé-

²⁶ Horváth Endre: Zavirasz György élete és munkái (Magyar-Görög Tanulmányok 3.); Graf András: Jeórijosz Zavirasz budapesti könyvtárának katalógusa (u. o. 1.); Wurzbach: Biogr. Lexikon LIX. k. 63. l.; Szinnyei: Magyar írók XIV. kötet 1683 és 1748. h.; Petrik: Magyarország bibliográfiája III. k. 872. l.

²⁷ Életrajzát és műveit leírja Zavirasz: Nea Hellasz, Athenai (1872) 461—6. l. (Horváth: id. m. 21, 89, 97. lap.).

²⁸ L. Vasárnapi Ujság 1856. évi 371. lap, s nyomán Szinnyei: Magyar írók X. kötet 286—7. hasáb; Petrik id. mű I. kötet 878. lap. (Gedike néven).

²⁹ Lásd a görög egyház jegyzőkönyveit és számadásait.

³⁰ Városi levéltár: nemesek összeírásai.

³¹ Nevét l. a görög egyház jegyzőkönyvében és anyakönyvében: + 1767 dec. 18.

³² L. ugyanott, † 1781 aug. 13. Danielik: Magyar írók II. k. 204. l.; Szinnyei: Magyar írók IX. k. 17. h.; Petrik: Magyarország bibliográfiája II. k. 756. és 767. l (Mogilas Péter néven.); Hornyik József: Kecskeméti írók 11. lap.

ges és apostoli ekklesiának» című görögéből fordított művét fia Miklós³³ adta ki Pesten 1791-ben;

Kozma Vazul, a neves pesti könyvkiadó itt született 1806-ban;

Markovics Pál ügyvéd (1799—1857); Juhász Sándor gyógyszerész (1817—1885); Pacsu Leonidas városi főjegyző (1821—1855); Csanádi László törvényszéki jegyző (1845—95); Papp Sándor ügyvéd, kamarai elnök, egyházközségi alelnök (1843—1917); Pacsu Mihály ügyvéd és bankelnök (1845—1931); Juhász István postafőfelügyelő (1855—); Kozma János városi fogalmazó (1846—1905); Kozma Aladár kuriai bíró (1874—); Papp Dezső dr. ügyvéd (1874—1937).³⁴

2. Az egyházközség története.

Az 1708-ban alakult görög compania tagjainak anyagi és erkölcsi érdekeit egyaránt hivatva volt szolgálni. Általa görögjeink, szervezkedésüktől kezdve, rendszeres vallási élet folytatásáról is gondoskodtak. 1764. és 1784. évi kérvényeikben írják,³⁵ hogy a Rákóczi-fölkelésig, sőt már 1700 előtt is egyházuk, papjuk, temetőjük és szabad istentiszteletük volt. Egy 1744. évi városi bizonyítvány szerint³⁵ mintegy 30 év óta tartottak időnkint papot és külön temetőt használtak. Ugyanez évi kérvényükben³⁵ a görögök előadják, hogy megtelepedésük óta, «hogy jó Istenünknek a mi módunk szerint könyöröghessünk Görög papot is közöttünk tartottunk, a kivel nem valamely Templomban vagy roppant Házban, hanem egy tsekély más Boltokhoz hasonló Boltban a midőn reá érkeztünk, imádkoztunk, nem is volt az egy imádkozásnál egyéb hivatallya, mivel a mi Cselédeink [= családjaink] Görög Országban vagynak, Isten áldásából lett gyermekeinket ott keresztelik meg, hanem mikor történt közüllünk valamelyikünknek e világból való ki mulása, annak holt testét Papunknak jelen nem létében itt való Tisztelendő Franciscanus Urak temették el, ha pedig Papunk távol nem volt, az temette el, arra rendelt helybe, e képpen practizáltuk eleitől fogvást minden ellen mondás és háborgás nélkül.»

Ez az első nemzedék, hazulról hozott hagyományaihoz ragaszkodva, papjait is a görög monostorok szerzetesei közül hozatta, akik a monostori szabályok folytán sűrűn váltakoztak. Ez ügyben, de egyéb vallási ügyekben is, görögjeink élénk levelezést folytattak Kozáni,

³³ L. ugyanott, + 1802 júl. 29.

³⁴ Mindezeket lásd az említett anyakönyvben.

³⁵ A város és az egyház levéltáraiban: görögök iratai, — illetve magyarlatin rész.

Sziatiszta, Monasztir, Veria, Elaszszona, sőt Konstantinápoly, Jeruzsálem, a Sinai hegy monostoraival és patriarcháival; ezeknek az 1715—1778. évekből számos ide intézett levele maradt fenn.³⁶

Azonban az akkori államegyház-elmélet szerint a nem-katolikus egyházi élet folytatásához katolikus püspöki engedély kellett. Ezt görögjeink 1718-ban és 1726-ban Althan Frigyes váci püspöktől megnyerték.³⁷ De a helybeli ferencrendi házfőnök és plébános felszólalására Káló Ferenc püspöki helynök 1744 december 17-én ezt úgy korlátozta, hogy papot csak április, augusztus és december hónapokban tarthatnak, s csak este, harangszó nélkül temethetnek.³⁷ Nenadovics Pál karlócai metropolita közbenjárására 1754-től 1762-ig állandó papot tarthattak ugyan,³⁷ de 1765 július 27-től 1768 május 10-ig imaházuk a hatóság által le volt zárva, s ekkor csak külön királyi engedéllyel nyílt meg.³⁷ Majd 1769 február 22-én tőlük Aradra menő Dorotheos nevű papjukat Tiszaföldváron a megye esküdtje elfogta és bebörtönözte,³⁷ ahonnan csak július 7-én szabadult, a királynő május 7-én kelt rendelete folytán.³⁸ De ez egyúttal utasította Putnik Mózes bácsi püspök, metropolitai és budai püspöki helynököt, hogy ezentúl a budai püspök az engedélyezett 3 hónapra a szomszédos papok egyikét rendelje ide. Ezt görögjeink rögtön panaszolták, mert a budai püspök görög papot adni nem tud.³⁷ 1777 február 9-én újra kérték a metropolita közbenjárását, elmondva, hogy a Duna-Tisza közén egyetlen görög imaház az övék, «ide járnak Isteni tiszteletre Kőrösről, Ceglédre, Szelérre, Berinybűl, Abonyra, Szolnokra, Csongrádra, Sárira, Ágasegyházára, Isákra, Félegyházára, Majsárra, Halasra, Fülöpszállásra, Szabadszállásra, Sz. Miklósról, Tasra, Dömsörről, Sz. Mártonyra, Kisujjszállásra és az Tiszántúl való helységbeliékre.»³⁷ De ez is eredménytelen maradt. Mikor erről Putnik metropolitának panaszkodtak, ő 1782 március 31-én azt ajánlotta, hogy a legutóbb megjelent türelmi rendelet alapján kérjék közvetlenül a császártól a szabad vallásgyakorlatot.³⁷ Ezt meg is tették, de a helytartótanács május 21-én a görögök összeírását rendelte el annak megállapítására, megvan-e a türelmi rendelet kívánta száz család. Erre görögjeink a szomszédos városokat és községeket is fölkérték a görögök összeírására. Ebből kitűnt,³⁹ hogy Kecskeméten 28 családban 78 lélek, Nagykőrösön 10 családban 32, Cegléden 4 családban 14, Abonyban 2

³⁶ Az egyház levéltárában : görög rész I—II. csomag.

³⁷ U. ott : magyar-latin rész I—II. csomag.

³⁸ A város és az egyház levéltáraiban. Közli : *Mandata regia intimata per excelsum consilium locumtenentiale regium . . . Vaci 1775. 157—9. lap.*

³⁹ Az egyház levéltárában : népösszeírások.

családban 6, Szolnokon 5 családban 17, Kúnszentmiklóson 3 családban 10, Félegyházán 5 családban 29, Páhin 3 családban 10, Izsákon 1 családban 3, Kiskőrösön 2 családban 9, Fülöpszálláson 1 családban 2, Halason 4 családban 18, Szabadszálláson 1 családban 5, Csongrádon 5 családban 7, Majsán 1 családban 4, Dunavecsén 1 családban 2 lélek, tehát összesen 16 községben 76 családban 246 lélek van, aki a kecskeméti görög oratóriumhoz tartozónak vallja magát ; tehát *Kecskemét a Duna-Tisza közének görög metropolisa*. De mivel a türelmi rendeletben kívánt száz család így sem volt meg, görögjeink a vármegyéhez és a helytartótanácsához július hóban intézett kérvényükben azzal érveltek, hogy a száz család kikötése csak oly helyekre szól, ahol vallásgyakorlat, imaház, paplak, iskola eddig nem volt, tehát rájuk nem áll.³⁷ Szeptember 27-én vallomást adtak az egyház anyagi helyzetéről,³⁷ mely szerint van 2500 frtjuk kamatra kölcsönadva, 300 frt készpénzüket, az idetartozó filialisták fejénként 34 kr-ával évi 105 frtot fizetnek, a kegyes adományokból évi 112 frtot remélnek. Végre az 1782 október 7-én kelt 7026. számú helytartótanácsi rendelet³⁷ közölte II. József császár döntését, mely szerint az előadott okok alapján «hogy papot Kecskeméten állandóan tarthassanak, de csak a magán vallásgyakorlat módjára és értelme szerint, különös kegyelemből megengedni kegyeskedett ő szent felsége». A «magán vallásgyakorlat» megszorítás azt jelentette, hogy diszes templomot, tornyot nem építhettek, harangot, körmeneteket nem tarthattak;⁴⁰ de négy évtizedes kívánságuk különben végre teljesült. A leiratot Pest-megye kisgyűlése november 22-én hirdette és adta ki. 1783 március 29-én Putnik metropolita a kecskeméti görögök kérésére ki is nevezte első állandó papjukat, Manojlovics Eustratios lepavinai szerzetest. Azonban a helytartótanács 1784 július 26-án 17,453 számú rendeletében³⁷ közölte a császárnak azt az elhatározását is, hogy «a kecskeméti görög nem egyesült lakosok pappal ellátásuk tekintetében a budai egyházmegyének vettessenek alá». Ez évben került a vitás katolikus stóla ügye is döntésre. Ebben II. József a helytartótanács 1784 október 18-iki leirata³⁷ szerint úgy döntött, hogy görögjeink keresztelési és esketési stólát nem fizetnek, ellenben temetési stólát fizessenek a plébánosnak, mert ezt eddig is gyakran tették. 1787 július 10-én pedig tornyot és harangokat is engedélyezett,³⁷ s ezeket az egyház sietett beszerezni.

Eddig majdnem egy évszázad óta az egyháznak csakis görög papjai voltak. A budai püspökség alá rendelés hátránya e kérdésben rögtön mutatkozott, mert a püspök görög papok híján szerbeket kül-

⁴⁰ Hóman-Szekfü : Magyar történet VI. kötet, 360. lap.

dött, akikkel görögjeink nem tudtak mit kezdeni. Már 1790 októberben kölcsönösen panaszkodnak egymásra a püspöknél, a pap a lakás és fizetés miatt, a hívek azért, hogy «mi Rácز nyelven nem tudván, igen kevés hasznát vesszük, mindnyájan Görög nyevűek lévén... Ngod előtt azzal biztatott bennünket, hogy a Görög nyelvet megtanulja. De harmadfél Esztendőк alatt egy Lyturgiát vagy egy Vetsernyét a mi nyelvünkön nem Celebrált... s szolgálattýának sikertelen vólta minékünk tsak nem haszontalan, mert mi módon mondhatunk Ament arra a mit nem értünk».⁴¹

Az 1791. évi 27. törvénycikk a görög-keletieknek teljes vallási és iskolai szabadságot biztosított. Erre és az apostoli lelkű, görög műveltségű Popovics Dénes püspök buzdítására görögjeink 1792 szeptember 28-án szerződést kötöttek egymással a püspök, az esperes és a szentszéki jegyző előtt, templom, iskola, pap- és tanítólak építésére. E szerint az e célra ajánlott összegek kezeléséről és az építésről szóló számadásokat évente a budai szentszéknek fogják bemutatni; viszont kikötötték a püspöktől görög nyelvű pap küldését.⁴² Ez 1795 elején végre sikerült is Popovics (Zsupán) Naum személyében,⁴³ aki 38 évig, haláláig működött itt és az egyház legkiválóbb papja volt.

Az ő halála után az egyháznak — minthogy tagjai időközben elmagyarosodtak — ismét nyelvi vitája volt a püspökkel és a szentszékkel a papok fogyatékos magyar és görög tudása miatt. Ezt 1844-ben ismételve panaszolják: «Annyira jöttünk már hogy ha lehetne eltagadnánk hogy lelkészünk van, talán azt is hogy ő hitűek vagyunk... Elszomorodva kintelenítettünk vásár- és Ünneprapokon látni, miképp egyik Hitsorsos a másik Templomába megyen annak Papját predicalni hallani; a Lutheranusok egy kis közönség, még is oly Pappal ditsekedhetnek hogy sokszor megtörténik hogy magok a más hitfelekezetbeliek által ki szoríttatnak Templomukból tsak hogy beszédjét halhassák; az Israeliták Papját a fél város mén predicalni hallani, és hogy mi keresni fogunk akárhol magunknak Jus patronatusunknál fogva olyan lelkészt, ki oskolákat végzett és tökéletes magyar legyen, hogy nekünk magyar nyelven az Isten ígését predicalja.» Majd mikor a szentszék az egyházközség kegyúri jogát elvitatja: «ezt pedig Honi Törvényünk szabta jogunknál fogva tulajdonunknak esmertük eddig is, ösmérendjük és mind addig, míg be tudjuk bizonyítani hogy Templomot magunk építettünk és Lelkészünket Zsebünkől tartjuk, ezt mi végzés-

⁴¹ Fogalmazványa az egyház levéltárában: magyar—latin rész, II. csomag.

⁴² U. ott: ingatlanok iratai.

⁴³ U. ott: magyar-latin rész, II. csomag.

sel reánk nézve el nem ösmerjük, el se vállaljuk, mert bele egyezésünk nélkül ilyes mit a Sz. Szék nem végezhet. Esedezünk hogy Jussainkba ne háborgattassunk, mert a Jus Patronatust közönségünk élvezte mind- eddig és attól el nem áll.»⁴⁴ Másik sérelem érte az egyházat, mikor 1844 karácsonyán az egyháztanács Kondorosy György végzett papjelöltet és itteni joghallgatót magyar szentbeszédre kérte föl, ami abbamaradt, mert az itteni szerb diákok Kondorosyt a templomból kidobással fenyegették. Görögjeink a magyar szentbeszéd engedélyezéseért 1845—3-ban az espereshez, püspökhöz, metropolitához folyamodtak — eredménytelenül.⁴⁴ Ugyanígy jártak ismételten a 70-es és 80-as években a magyar anyakönyvezés ügyével is.⁴⁵

A szabadságharc leverése után 1849 december 31-én az egyháznak 509 frt Kossuth-bankóból álló készpénze ment veszendőbe.⁴⁶ De görögjeink a rémuralom ellenére is a Magyar Hírlap 1851 július 13-iki számában nyilvánosan tiltakoztak az ellen, hogy a hivatalos statisztika szerbeknek nevezi őket, holott ők görög vallású magyarok.⁴⁷

Nagyjelentőségű sikeres eljárásban vett részt az egyház 1868-ban. A karlócai kongresszuson 1864-ben a hazai görög-keleti románok bejelentették az addig egységes görög-keleti egyháztól különválásukat. Az erről szóló törvényjavaslatot a kormány 1868 március 30-án terjesztette be. Erre április 16-án 3 hazai görög-keleti egyházközség: a pesti, a kecskeméti és a szentesi benyújtották a képviselőházhoz kérvényüket, melyben részletesen kifejtik, hogy ők se nem szerbek, se nem románok, hanem görög vallású magyarok, akik egyik nemzetiségi egyházhoz sem akarnak tartozni.⁴⁸ Erre báró Eötvös József miniszter beiktatta a törvénybe a 9. §-t, amely mindenik se nem román, se nem szerb görög-keleti egyházközségnek a két metropoliával egyenlő önkormányzatot biztosít.⁴⁹

Az 1868-at követő fél évszázadban a görög hívek megfogytak, visszavonultak. Helyüket elfoglalta a szerb pap és az idejött szerb és román diákok, úgyhogy a vasárnapi és ünnepi liturgiát kivéve az istentiszteletek is szláv nyelven folytak 1889-ig; azóta pedig csaknem teljesen szlávul. 1920 óta Papp György főgondnok alatt támadt új élet az

⁴⁴ U. ott: jegyzőkönyv III. kötet.

⁴⁵ L. az anyakönyv I. kötete végén az 1870. évi bejegyzést; 1876 szept. 8-i jegyzőkönyvet; 1881. évi iratokat; 1882 aug. 3-i jegyzőkönyvet.

⁴⁶ Nyugta a magyar-latin iratok IV. csomagjában.

⁴⁷ Fogalmazványa u. ott.

⁴⁸ A nyomtatott kérvény u. ott.

⁴⁹ 1865—8. évi képviselőházi napló 7. kötet 41, 76—8, 92, 147—50, 160—239. lap.

egyházban. 1925-ben áthelyezték a temetőt, 1926-ban helyreállították a templomot és énekkart szerveztek, 1927-ben történt a görög nyelvű liturgia visszaállítása, a könyvtár és levéltár rendezése és megfelelő elhelyezése, s az anyakönyveknek kezdettől fogva magyarra fordítása; 1929-ben a templomépítés százéves fordulójának megünneplése. 1933-ban az egyházközség a többi hazai görög eredetűekkel együtt a konstantinápolyi egyetemes patriarcha hitbéli fennhatósága alá helyezkedett s jelenlegi hivatalos címe: «A kecskeméti görög alapítású görög-keleti magyar egyházközség.»

3. A templom.

Imaházuk bejövételük óta volt görögjeinknek. Az előző rész élén idézett iratok szerint eleinte az egyik bérelt bolthelyiséget alakították imaházzá. Majd 1718 óta Muraközy Sámuel városi jegyző piactéri (ma Széchenyi-tér 1. számú) 107 négyszögölnyi területen levő házacs-káját bérelték évi 20 frtéért, s ezt használták imaháznak. Ez 1731-ben az egész utcával leégett, de helyrehozták. Ezt az épületet azután 1775 május 23-án megvették 950 frtéért. A nagyon leromlott épületet 1777-ben kijavíttatták, az anyagon felül 101 frt 30 krért. Majd a ref. egyháznak a görög imaház frontján álló kamaráját is megvették 1785 június 14-én 210 frtéért. 1788-ban ide paplakot és tornyot építtettek 320 frtéért. Csak ekkor kezdődött az imaház megfelelő fölszerelése. 1787 karácsonykor 3 harangot vettek 156 frt 37 krért Szerháti Miklós nagykőrösi hívük, Kiriák János és Joanu Lázár adományából. 1788 karácsonykor ikonosztázt Marko Konstantin, aranyos terítőt Aposztoli János, másikat Dimo Alexandra, 1789 karácsonykor egy vörös-aranyos felont Aposztoli Demeter, 1789 szent Iván napján réz keresztkutat Pile Emánuel, 1792 márciusban kivót-ot (szentkenyértartót) Karakazán Roxanda adományozott.⁵⁰

Nagyobb és szebb templomra vágyva, 1792 szeptember 28-án Popovics Dénes püspök ittlétekor a filialistákkal együtt szerződést kötöttek új templom építésére, s 36-an összesen 10,356 frtot ajánlottak fel. Ehhez később még mintegy 6000 frt hagyomány járult. De a napoleoni háborúk korszaka a templom építését több mint negyedszázaddal elodázta. 1800-ban az új templom terveit elkészíttették Fischer Ágoston itteni kőműves-mesterrel; e szerint az egész munka 20,690 frtba került volna. 1801-ben Gomilla Konstantin hittestvérük házáat (a mai egyház-

⁵⁰ Mindezekről a görög egyház levéltára: ingatlanok iratai.

telek Széchenyi-téri részét) vették meg a templom céljára. Majd 1808-ban a püspök útján folyamodtak a királyhoz az építés megengedéseért. Az engedély a helytartótanács 1808 augusztus 23-iki 18,811. számú leiratában meg is jött. A város azonban a templomtelek szűk volta miatt a szomszédos Hornyik-féle telek megvételét is kívánta. Ezért a görögök 1821-ben kérték a várost, hogy imaházukat a Hornyik-féle telekkel (a görög egyház mai Hornyik-utcai házának helyével) cserélje el. A város ezt el is fogadta. Minthogy így a régi imaházat át kellett adni a városnak, 1822-ben a mai templomudvaron ideiglenes imaházat építettek 460 frtéért.

Ezután nagy előkészülettel fogtak a templomépítéshez. Az egyház kikölsönzött pénzeit felmondták, és felszólították az 1792. évi aláírókat a megajánlott összegek befizetésére.⁵⁰ 1824 május 3-án templom-építő gondnokoknak megválasztották Pacsu Triandafil és Pap Apostolt, s rájuk bízta az egész nagy vállalkozás lebonyolítását.⁵¹

1824 július 4-én kötötte meg az egyház az építési szerződést Fischer Ágoston kőművesmesterrel, akinek apja negyedszázad előtt a templom tervét készítette. Aug. 25-én (szept. 6-án) volt az ünnepélyes alapkölletétel balásfalvi Kiss Mihály főbíró, a városi tanács és választott közönség (képviselőtestület) jelenlétében; ekkor a város és az egyházak elöljáróit felsoroló görög és latin nyelvű okmányt helyeztek el az alapkőben.⁵¹ Szeptember 20-án a kőfaragómunkára kötöttek szerződést, 1825 május 24-én és 1826 április 22-én új tégláégetésre, 1826 június 13-án a tetőfedőmunkára, június 17-én a tetőcserépetésre, 1827 február 22-én az ablakok fa- és üvegesmunkájára, május 27-én a két templomajtó famunkájára, július 16-án az ablakok és október 14-én a két templomajtó vasalására, 1828 június 26-án a templomi székek, éneklőszékek és szeptember 10/22-én az ikonosztáz elkészítésére, utóbbira Pádics Péter miskolci fafaragóval; végül 1829 augusztus 4-én a püspökszék és a szószék elkészítésére.⁵⁰

Az új templom tehát öt év alatt elkészült, kecskeméti téglából, cserépből és a város által adományozott fából, mégpedig a kőfaragómunkát és az ikonosztázt kivéve mind helybeli iparosok munkájával. A templom méretei: belső hossza az előcsarnokkal együtt 22.19 méter, belső szélessége 9.60 méter, belső magassága 11.40 méter, a toronykereszt csúcsa 40.53 méter. Pap Apostol valóban apostoli buzgalma folytán a templom még díszesebben készült el, mint tervezve volt. Így pl. a homlokzaton fönt felirat nem volt tervezve, a kapu fölött is csak

⁵¹ U. ott: jegyzőkönyv III. kötet.

IHC XC NH KA (=Jézus Krisztus győz); holott az elkészült templom homlokzatán fönt beillesztett homokkőtablán 4 soros felirat van: *ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΙΣ ΤΩ ΘΕΩ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΥΠΟΥΡΓΟΙΣ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ* 1827. (= Az Istennek és az ő szolgálóinak szentelve az 1827. évben); a kapu szemöldökkövén pedig 3 soros aranyozott felirat: Szent Pál zsidókhoz írt levelének X. fejezet 22. verse.

* Az így elkészült díszes templomot 1829 aug. 22/szept. 3-án Sztankovics István budai püspök nagy ünnepélyességgel szentelte föl a Szentháromság nevére, Malesevic Mánuel budai esperes, Vitkovics János budai, Margó György pesti, Paulovics Mihály nagykőrösi lelkészek, Jankovics Vaszil diakon (később itteni lelkész) segédletével, minden vallásbeli helybeli papság és szerzetesek, a városi tanács, választott polgárság és sok előkelő lakos jelenlétében.⁵² Az új templomban az első liturgiát ekkor Popovics Naum, az egyház agg lelkésze, az első szentbeszédet Vitkovics János budai lelkész mondta. A templom összes előállítási költsége 14,922 frt volt. Ezt a budai szentszék kifogásolta, s csak a város vizsgálata után hagyta jóvá.⁵³

A templom további díszítése 1852-ben történt. Ekkor az egyház-tanács elhatározta a templom létesítésének és az alapítók neveinek márványtablán való megörökítését. Ez legid. Papp György szövegezésében, görög és magyar nyelven a régibb és új alapítók neveivel ez évben elkészült.⁵³ Egyebek közt megörökíti, hogy... *ΤΟ ΤΟΥ ΥΨΙΣΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΝ ΟΝΟΜΑ ΔΙΑ ΠΑΝΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΛΩΤΤΗ ΔΟΞΑΖΗΤΑΙ*... (= a magasságos Istennek szent neve mindenkor hellén nyelven dicsőíttessék). Komáromi Vilmos pesti kőfaragó készítette 302 frt 30 krért a vésést, a kőtábla árán fölül.⁵³ A templom külsejére a Hornyik-emléktáblát a Katona-kör 1894-ben tétette. A templom alapos helyreállítása és mennyezetfestése (Szentháromság) ezután 1902—3-ban, majd az 1911. évi földrengés után, végül 1926-ban történt. A templom 1787-ben vett két nagyobb, 159 és 59 fontos harangját 1918-ban hadicélokra elvették, úgy, hogy ma csak legkisebb, 19½ fontos harangja van meg.

1843-ban az egyház megvette 2800 frtért az egyháztelek mostani Gyenes-téri részét,⁵⁴ s ezt a 70-es évekig kórháznak és szegényháznak használta. Az egyház utcai épületei 1895—6-ban 31,732 frtért készültek el.⁵⁴

⁵² U. ott és a templomban a márvány emléktáblán.

⁵³ Egyházi jegyzőkönyv III. kötet.

⁵⁴ Egyházi levéltár: ingatlanok iratai.

4. A püspökök és papok.

Az egyház fölötti főhatóságot gyakorolták:⁵⁵

Nenadovics Pál karlócai metropolita 1749-től 1768-ig.

Putnik Mózes 1774-ig bácsi, 1781-ig temesvári püspök, azután metropolita.

Joanovics Vidák Vince metropolita 1776—8-ban.

Cyrillovics Szofrón 1784—6-ig temesvári püspök és budai helynök.

Budai püspökök :

Sztratiurovics István : 1773-ban itteni ref. főiskolai tanuló⁵⁶ ; 1786—90-ig budai püspök, majd 1790-től 1835-ig metropolita.

Popovics Dénes : 1789—91-ig belgrádi metropolita ; 1791—1828-ig budai püspök.

Sztankovics István : 1828—33-ig budai püspök ; majd 1837—41-ig metropolita.

Jovanovics Jusztin 1834—6-ig.

Zsifkovics Pantelimon 1836—9-ig.

Atanackzovics Plátó 1839—51-ig.

Sztojkovics Arzén 1853—92-ig.

Petrovics Geraszim helynök 1892—4-ig.

Telecki Plátó helynök 1894—5-ig.

Magyarevics Jeremiás püspök 1895—6-ig.

Bogdanovics Lucián 1896—7-ig helynök, 1897—1908-ig püspök ; ezután patriarcha és budai helynök.

Zubkovics György püspök 1912—33-ig.

Püspöklátogatásban részesült az egyház :

1713 őszéről olvassuk a görög jegyzőkönyvben:⁵⁷ «Megtudva, hogy erre megy a bolgár patriarcha, adtunk egy máriás áru citromot és egy máriás áru rakit [= pálinkát]. Ha itt a «bolgár» szót tévesnek vesszük «szerb» helyett, akkor Popovics Vince karlócai metropolita volt az átutazó.

1734-ben «bizonyos bánátusi rác püspök» erre utazott vissza Bécsből.⁵⁸ Balla krónikájának adataiból megállapítható, hogy ez Jovanovics Vince belgrádi metropolita volt, aki itt misézett is.⁵⁹

⁵⁵ Leveleik az egyház levéltárában.

⁵⁶ L. a ref. gimnázium anyakönyvében.

⁵⁷ II. kötet 2. lap.

⁵⁸ Balla Gergely : Nagykőrösi krónika 99—102. lap.

⁵⁹ Az egyház könyvtárában I. 20/b. sz. könyv előlapján levő bejegyzés szerint t.

1777 decemberben Putnik Mózes temesvári püspök utazott itt át és meglátogatta a görög imaházat.⁶⁰

1792 szeptember 28—30-án Popovics Dénes budai püspök volt itt az új templomot alapító szerződés megkötése végett.

1801 nyarán ugyanő járt itt a templomépítés ügyében.

1805 augusztus 21—22-én ugyanő volt itt egyházvizsgálaton.

1829 szeptember 2—4-én Sztankovics István budai püspök volt itt az új templomot fölszentelni.⁶¹

1855 május 22-én Sztjokovics Arzén püspök látogatta az egyházat.⁶²

1930 augusztus 5-én Karavangelis Germanos bécsi görög exarcha látogatott.

Antiminszt (ereklyetartó kendőt) először Djakovics Izaiás metropolitától 1708-ban, másodszor Popovics Dénes püspöktől 1793-ban, harmadszor Sztjokovics Arzén püspöktől 1883-ban kapott a templom.⁶³

A lelkészek névsorát így lehet összeállítani :

1710 táján : Avvakum, elasszonai szerzetes.

1721 előtt : Dionysios elasszonai szerzetes.

1736. Germanos elasszonai szerzetes.

1746. és 1753. Mitrofan elasszonai szerzetes.

1750. Grajo szerzetes.

1752. Germanos szerzetes.

1754—7. Paraszkeva Amfilochiosz elasszonai szerzetes.⁶⁴

1758—61. Paisios elasszonai szerzetes.

1762—5. és 1767—8. Ananias, Ajon Orosz Lavra-i szerzetes.

1767. Kirillos szerzetes.

1767—9. és 1775. Dorotheos, elasszonai szerzetes.

1769—71, 73, 75—7, 80. Konstantinovics Mihály, nős pap Pestről.

1777. Antimos, Kirillos, Kozma szerzetesek.

1778. Sergios szerzetes.

1779. János szerzetes.

1779. és 82. Vretos szerzetes.

1780—3. Damianos, hodosi szerzetes.

1781. Makarios szerzetes.

⁶⁰ Az egyház levele hozzá : magyar-latin rész I. csomag.

⁶¹ Az utóbbi négy a jegyzőkönyv III. kötetében.

⁶² Lásd az ezévi számadást.

⁶³ Mindhárom megvan az egyháznál, a püspökök aláírásával.

⁶⁴ «Paraszkeva Amfilochios 3 évig volt Kecskeméten pap», írja Zavirasz: Nea Hellasz 195—6. l. (Horváth : id. m. 92, 97. l.)

1783. József szerzetes.

1783—4. Manojlovics Eustratios, lepavinai szerzetes.

1784. Joanovics Atanáz lepavinai szerzetes.

1784. Kozmanovics Péter zsablyai esperes.⁶⁵

1784—7. Jakómi György, Makedóniából jött világi görög pap.

1788. György pap Pestről.

1788—94. Dobrovojevics Antal.

1794. Petrovics János; Nikodém szerzetes.

1795—1833. Popovics (Zsupán) Naum, Makedoniából jött világi görög pap. Meghalt 1833 nov. 9/21-én Pesten, 81 éves korában.

1831. Rafailovics János káplán; később nagykőrösi lelkész.

1833—4. Jakovlyevics Efrem.

1834—43. Jankovics Vaszil.

1843—5. Nedics Simon.

1845—6. Miliksics János; később budai esperes.

1846—61. Haidzsán Péter.

1862—4. Mirkovics Péter.

1864—8. Masztanovics Vaszil.

1869—84. Bolyarics Gábor, kongresszusi követ, szentszéki ülnök; később mohácsi esperes.

1884—9. Jankovics György.

Adminisztrátorok :

1889—98. Csupics Kornél szentendrei lelkész.

1898—1920. Csamprág István püspöki titkár.

1920—2. Huzsvik Vazul szentendrei lelkész.

1922—33. Gyurgyevics István lórévi, majd szegedi lelkész.

1933 óta dr. Koffas Leontios archimandrita, budapesti görög lelkész.

5. A temető.

A 2. fejezet elején idézett adatok szerint görögjeinknek a 17. század vége óta külön temetőjük volt a városon kívül. 1777-ben azt írják erről: «most annak az helyin sok házak vagynak».⁶⁶ Ennek a legrégibb görög temetőnek helyét tüzetesebb adatok híján meghatározni nem lehet.

1763 december 2-án a várostól 7—7 öl hosszú és széles új temető-

⁶⁵ Eddig l. az 1784 ápr. 16-i kérvényben : egyházi levéltár magyar-latin rész II. csomag és a régi anyakönyvi bejegyzéseket a körlevelek jegyzőkönyve I. kötet elején és a 18. századi iratlatjstromkönyv végén. A továbbiakat az anya- és jegyzőkönyvekben s az iratokban az illető éveknél.

⁶⁶ Az egyház levéltára : magyar-latin rész I. csomag.

helyet kaptak a régi téглаégető mellett a vásárszélben (a Sörház-laktanya táján).⁶⁷ De 1786 április 4-én új temetőhely vételére kértek engedélyt a várostól, mert a régi megtelt és nem nagyobbítható, a sírok kiürítése pedig tilalmas.⁶⁷ Az elnyert engedély alapján Orbán Sámuel már másnap jelentette a városnak, hogy a görögök 80 frt 44 krért temetőhelynek megvették a homoki kútnál levő szőlejét.⁶⁸ Ez a Kápolna-utca végében volt temető, amelyet tehát görögjeink 1786-tól 1925-ig, 140 éven át használtak. Ekkor a város épülése folytán a temetőhelyet elcserélte az egyház a várossal, nem messze, az Irinyi-utca végében, a ref. temetővel szomszédos 300 négyszögöles telekért; s ide a régi temető sírjait és sírköveit gondosan átszállították. A 19 görög nyelvű sírfelirat szövegét alább közöljük (I. Függelék II.).

6. Az iskola és a tanítók.

Városunkban görög iskolának már a 18. század közepe táján kellett lennie, mert egy 1746 október 15-iki kozáni levél 7 pontból álló iskolai szabályzatot közöl, melyet az itteniek «*Κώδιξ ἀπειρωθείς τῷ ἑλληνικῷ σχολίῳ*» címen átírtak.⁶⁹ 1760—2-ben pedig György tanító szerepel a számadásokban.⁷⁰ Viszont 1782-ben azt írják kérvényükben a görögök, hogy iskolát tartani nem akarnak, mert van itt elég.⁷¹ De 1788-ban már «oskolát felállítani szándékoznak». ⁷² Erről az 1792. évi templomalapító szerződés rendelkezik és «oskola cassáját» is rendel; a végrendelezők pedig ezentúl rendesen hagynak az iskolára is. 1793-ban beszerezték az iskola bútorzatát: egy asztalt, két padot és egy táblát 13 frtéért.⁷³ Az iskola ettől kezdve rendesen működik, bár néha megszakítással, görög tanító hiánya vagy az egyház szegénysége miatt. Régi elhelyezése a III. tizedben volt, a házat 1828-ban adták el;⁷⁴ a templom fölépítése óta az egyház udvari épületében volt elhelyezve. Mindig kis népességű volt; pl. 1817 januárban 7 fiú és 14 leány szerepel

⁶⁷ Városi levéltár: jegyzőkönyv ez évről.

⁶⁸ U. ott: felvallási jegyzőkönyv II. kötet 451. lap. Megvételét tévesen a 18. század elejére teszi Hornyik János: Kecskemét gazdasági fejlődésének története 25. lap.

⁶⁹ Egyházi levéltár: görög rész I. csomag.

⁷⁰ U. ott: tanítói nyugták.

⁷¹ U. ott: magyar-latin rész I. csomag.

⁷² U. ott II. csomag.

⁷³ U. ott: számlák.

⁷⁴ Városi levéltár: felvallási jegyzőkönyv IX. kötet 498. lap.

a kimutatásban, 1838 márciusban 7 fiú és 3 leány,⁷⁵ 1841 szeptemberben csak 3 leány.⁷⁶

1814 augusztus 24-én Petrovics György budai kerületi görög-keleti kir. főigazgató előtt az egyház kötelezte magát, hogy a gör. kel. országos iskolaalapra évi 61 frtot fizet.⁷⁷ Kisebb összegeket 1814—26-ig befizetett az egyház, míg kiderült, hogy az alap hivatását nem szolgálja. Szintén 1814 augusztus 28-án a kir. főigazgató előtt megállapították a tanító alkalmazási szerződését. Eszerint a tanító évi fizetése 400 frt, egy öl tűzifa, 3 szekér szalma, egy szoba és konyhából álló lakás. Tiszte a tanulókat görög és esetleg más nyelveken is tanítani, s a templomban mindennap az esti imát, ünnepnapokon pedig a háromszori istentiszteletet a tanulókkal ellátni. Ettől fogva az iskola az említett kir. főigazgató felügyelete alá tartozott 1850-ig.

1832 január 14-én Pestmegye közgyűlése a magyar nyelv terjesztése végett kis és nagy aranyérmeket alapított «A Magyar nyelv serén terjesztőjének» a tanítók közül; az egyházakat pedig a szószerű útján is fölkérte a magyar nyelv terjesztésére.⁷⁸ E téren sokat tett az 1834—8 közt működött tudós Papp György tanító. Utódjáról is azt írja az egyház 1848 november 30-án kelt bizonyítványában, hogy «gyermekeinket a magyar, Görög és német nyelvben szorgalmatosan hiven oktatta».⁷⁹ Ugyanezt jelentik 1855 november 3-án.⁷⁹ Ez év óta a város a tanító fizetéséhez évi 200 frt segélyt adott, s ezt 1860-ban még 100-al emelte.⁷⁹

1858 november 29-én felsőbb rendeletre az egyház és a város részletes «Schulfassung»-t (iskolai bevallást) vett föl.⁷⁹ Eszerint az iskola egy vegyes osztályból áll, 5 fiú és 6 leánytanulóval. A tanító lakása 2 szoba, konyha és faszín. A tanítás heti 5 napon délelőtt és délután 2—2 órában görög nyelven folyik. A hitoktatást a lelkész végzi. A tanító évi fizetése 367 o. é. frt 50 kr; kántori stólából évi 10 frt 50 krt kap.

Minthogy az egyház ragaszkodott görög nemzetiségű tanító alkalmazásához, ezek sűrűn váltakoztak. Ezért az iskola színvonala időnkint nagyon különböző volt; de a jobb tanítók alatt a népoktatás színvonalát túlhaladta és a mai polgári iskolait érte el. Iskolai nyilvántartókönyvek, amelyek ezt igazolnák, nem maradtak ugyan; de bizonyosságai ennek a máig is tömegesen, részben ívekben (in cruda) meglevő görög nyelvű tankönyvek, amelyek közt abc-n és számtanon kezdve bibliai történet,

⁷⁵ Egyházi levéltár: magyar-latin rész III. csomag.

⁷⁶ U. ott: jegyzőkönyv III. kötet.

⁷⁷ U. ott: magyar-latin rész II. csomag.

⁷⁸ U. ott: III. csomag.

⁷⁹ U. ott: IV. csomag.

kis és nagy káté, szertartástan, ógörög irodalmi szemelvények és mythologia, ó- és úgörög meg német nyelvkönyvek, görög és világtörténet, ethika, levelezőkönyv, természetrajz, fizika, földrajz található. Sőt a számtani és levelezőkönyvek arra mutatnak, hogy az iskola kereskedelmi szakoktatást is nyújtott.

Miután a város az 1856. évtől kezdve községi népiskolákat állított és a felekezetek a magukéit 1872—77 közt megszüntették ⁸⁰: a görög iskola is megszűnt 1872 szeptember 18-án. ⁸¹ De Kallona György kántortanító a görög nyelvi oktatást haláláig, 1881-ig folytatta.

A kántortanítók megállapítható névsora a következő: ⁸²

1760—2-ig György.	1849—50-ben Renno János.
1793-ban Anastasios.	1851—3-ban Popovics Ambrus.
1797-ben Stamatios Pap Apostol.	1854—6-ban Kálló György.
1799—1802-ig Pusztai Tamás.	1856—7-ben Rossiadis Dániel.
1801-ben Dimu János.	1857—8-ban Taxiarchis Chronidis.
1802-ben Panajoti Teodóz.	1858-ban Csimenakis Miklós.
1804-ben Drosos Eustathios.	1859—60-ban Polivios Demeter.
1806-ban Sakellarios Stamatios	1860—8-ban Kallona György.
Emánuel.	1868—9-ben Theocharides János.
1809—11-ben Juhász Demeter.	1870—81-ig Kallona György.
1810—11-ben Ziszi Joanu Agatho-	
nikos.	Kántorok:
1817-ben Mihalovits.	
1822—24-ben Biliari János.	1881—4-ig Pacsu Sándor.
1825—7-ben Hadsi Demeter.	1885—7-ig Bogojevics György.
1834—8-ban Papp György.	1887—9-ig Jankovics Döme.
1838—9-ben Renno János.	1889—1926-ig szentendrei, lórévi,
1842-ben Popovics Ambrus.	szegedi szerb kántorok.
1843—9-ben Chrysanthopol Péter.	1926 óta Leviczky Oreszt.

7. A könyvtár, levéltár és anyakönyvek.

Az egyháznak kezdettől fogva volt könyvtára, amelyben első sorban a szükséges szertartási könyvek foglaltak helyet. Érdekes, hogy legrégibb ilyen könyveink mind velencei kiadásúak: az evangélium 1686-ból, minia 1689-ből, triódion 1644-ből, anthologion 1652-ből,

⁸⁰ Páthy Károly: Kecskemét közoktatásügye 28—45. lap.

⁸¹ Egyházi jegyzőkönyv IV. kötet 132. lap.

⁸² Az egyházi jegyzőkönyvek, nyugták és iratok alapján.

paschalion 1679-ből, archieratikon 1714-ből, paraklitiki 1719-ből, pentekostarion 1724-ből, typikon 1738-ból, zsoltár 1743-ból, apostol 1746-ból.

Könyvtári beszerzésre első adat egy 1742 június 2-iki jegyzék, mely szerint Triesztből 45 szertartási könyvet vettek 37 frt 60 krért. A 19. század elején a rokon Papp család révén Zavirasz György könyvtárának néhány darabjához jutott az egyház. 1834-ben Kallona Ignác archimandrita könyvtárából szerzett meg több művet. Majd legid. Papp György adományából az 1840-es években ide került nagybátyjának Papa-jorju Mihály bécsi tudós tanárnak hagyatékából egy sorozat 1700 tájáról való becses romániai nyomású görög könyv. 1853-ban Bucusu Vazul pesti kereskedő hagyott az egyházra 30 vallásos könyvet, 1861-ben pedig Mercse Konstantin 11-et. 1856-ban Pestről Szakelláry úr ajándékozott 50 katekizmust és 50 abc-t az iskola számára.⁸³

A könyvtár legbuzgóbb olvasója és gyarapítója Kallona György, az utolsó görög tanító volt, aki az 1870-es években a görög házaktól a használaton kívül került görög könyveket összegyűjtötte, s így az elpusztulástól megóvta. Könyvtárunk ennél fogva tanulságos képét adja az itteni görögök szellemi életének és műveltségének.

Az ismételt építkezések alkalmával teljesen szétszórt könyvtárat 1927-ben rendeztem és lajstromoztam, s ezóta az egyház tanácstermében van ~~felállítva~~. Legrégibb darabjai: Stobeus János «Sententiae ex thesauris Graecorum delectae» című nagy görög-latin anthológiája (Trier 1543); Epifán püspök műve 80 eretnekségről (Basel 1544) és Clenard Miklós görög nyelvtana (Leiden 1554). Állománya 313 db görög vallásos, 175 db görög világi, 18 db görög kéziratos, 24 db magyar, 21 db ószláv, 5 db latin, 4 db német, 3 db orosz nyelvű könyv, összesen 563 darab.

Az egyház nagy irathalmazát szintén 1927-ben rendeztem. Megvannak benne az egyházközség jegyzőkönyvei 1708 óta, az anyakönyvek 1715 óta, építési iratai és tervei 1748 óta, népösszeírásai 1750 óta, számadásai 1746 óta, egyházi körlevelek jegyzőkönyvei 1788 óta. Továbbá az iratok terjedelmes sorozata 1691 óta, görög, latin, magyar, német és szerb nyelven, 30 csomagban. Ez a nagybecsű és sok hányódása dacára is teljesnek mondható gyűjtemény szintén az egyház tanácstermében van elhelyezve.

Az egyháznak 1715 óta és a nagykőrösi egyháznak 1798—1836-ig görög, szerb és német nyelven vezetett anyakönyveit összesítettem, magyarra fordítottam és névmutatóval láttam el. A bejegyzések száma :

⁸³ Mindezek u. ott : könyvtár iratai.

keresztelés 1754—1800-ig 133, 1801—1900-ig 460, 1901—38-ig 21, összesen 614. Esketés 1762—1800-ig 18, 1801—1900-ig 119, 1901—38-ig 8, összesen 145. Temetés 1715—1800-ig 170, 1801—1900-ig 546, 1901—38-ig 29, összesen 745. A bejegyzettek lakóhelye Kecskeméten és Nagykőrösön kívül: Cegléd 86, Szolnok 40, Félegyháza 21, Irsa 16, Fülöp-szállás 12, Jászberény 12, Abony 8, Lajosmizse 8, Cibakháza 5, Csongrád 4, Alpár 3, Halas, Jászkisér, Kerekegyháza, Majsza, Nagykáta, Szabad-szállás 2—2.

A könyvtár görög anyagának katalógusát alább közöljük (l. Függelék I.).

8. A nagykőrösi görög egyház.

A nagykőrösi görögök első nyomát 1702-ben találjuk.⁸⁴ A kecskeméti egyházhoz tartoztak, mint ezt az anyakönyv bizonyítja. De 1796-ban Szerhátli Miklós ottani kereskedő házát kápolna és paplak céljára, kb. 7 hold földjét ezek fenntartására adományozta. Ennek és néhány hagyaték alapján a nagykőrösi, ceglédi és abonyi görögök önálló parochiát kértek, amit a helytartótanács 1799 január 22-én 2221. sz. a. megadott.⁸⁵ Az egyház már 1798-ban megalakult, de kicsisége okozta szegénységével és szerb papjaival sok baja volt. 1814-ben egy 117½ fontos harangot vett Pesten, de erre még 1820-ban, sőt 1832-ben is gyűjtött. A püspöki adóval is gyakran tartoztak. 1829-ben az esperes erre így inti őket: «el halt Dionisius [Popovics püspök], az Stefán [Sztankovics az új püspök] egészen más, nem lehet trifalni.» Mindezek miatt 1827-ben és 1830-ban ajánlja nekik a püspök a Kecskeméthez csatlakozást. Ezt a király 1836-ban, a budai szentszék 1842-ben elrendelte. De vagyonukat ezentúl is maguk kezelték; ezt csak kihalásuk után, 1865-ben vette át a kecskeméti egyház. Az ingatlanokat a kecskeméti bérházuk építésekor 1893-ban eladták, a kápolna ingó felszerelését templomukba vitték át.⁸⁵

A kőrösi papok mind szerbek voltak, névszerint: 1798—1804-ig Nikolics Mihály, 1804—6-ig Kovacsics Dávid, 1806—8-ig Csatarevics János, 1808—11-ig Joczkovics Száva, 1811—12-ig Joannovics Román, 1813—15-ig Osztovics Atanáz, 1816—21-ig Bosnyák Gergely, 1821—29-ig Paulovics Mihály, 1831—32-ig Rafailovics János, 1832—36-ig Novakovics István.

⁸⁴ Lásd a 3. jegyzetnél a városi jegyzőkönyv szövegét.

⁸⁵ Kecskeméti görög egyházi levéltár: nagykőrösi iratok és jegyzőkönyvek.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ KECSKEMÉT.

(Görög kivonat. — Ἑλληνικὴ περίληψη.)*

I. Ἡ ἐγκατάστασις καὶ ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων στὸ Kecske-mét.

Ἀπὸ μερικὰ σημεῖα μποροῦμε νὰ βγάλωμε τὸ συμπέρασμα, πὼς τὰ ἔγνη τοῦ ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ στὸ Kecske-mét φθάνουν ἴσα μὲ τὸ μεσαῖονα. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλλήνων στὸ Kecske-mét ἀρχίζει μετὰ τὸ τέλος τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας περὶ τὰ 1690. Φαίνεται, πὼς ὅλοι εἶχαν τὴν καταγωγὴν τοὺς ἀπὸ τὴν ἴδια περιφέρειαν: τὶς πόλεις Σιάτιστα καὶ Κοζάνη. Ἡ παλαιότερη μνηεὶα τοὺς βοίσκεται στὸ δημοτικὸ πρωτόκολλο ἀπὸ τὰ 1698. Ἀλλὰ ἡ οργάνωσὴ τοὺς ἔγινε ἀργότερα, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ τὸ ἔγγραφο τῶν κοινοτικῶν ἀρχείων ἀπὸ τὶς 12 Μαΐου 1708. Σύμφωνα μ' αὐτὸ 26 «πραγματεντάδες» τοῦ Kecske-mét «ἠσυνφωνήσανε» γιὰ τὴ βοήθεια ἀλλήλων καὶ ἀπάρτισαν «κομπανία». [Βλ. τὸ κείμενο σ. 8—9. καὶ τὸ πανομοιότυπο στὸν I. πίνακα]. Ἄλλο σπουδαῖο ἔγγραφο εἶναι ἡ προστατευτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Φραγκίσκου Rákóczi B' τῆς 8. Ἰουνίου 1708. [Βλ. τὸ κείμενο σ. 10. καὶ τὸ πανομοιότυπο στὸ II. πίνακα.]

Οἱ Ἕλληνες τοῦ Kecske-mét εἶχαν γιὰ ἐπάγγελμα τὸ ἐμπόριο. Ἐμπορεύονταν κυρίως μὲ διάφορα εἶδη ἀποικιακὰ καὶ μὲ ποικίλα προϊόντα δερμάτων, υφάσματα κλπ. Τὸ ἐπάγγελμά τοὺς τὸ ἐξασκοῦσαν ἀκόμη καὶ ὡς ἔμποροι πλανόδιοι. Γιὰ πολὺν καιρὸ μόνον ἄνδρες ζοῦσαν ἐδῶ καὶ μόλις στὰ 1756 καὶ ὕστερα ἀρχισαν νὰ μεταφέρουν τὶς οἰκογένειές τοὺς ἢ νὰ ἰδρύνουν οἰκογένειες. Ἀφοῦ οἱ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων ἀναμεταξύ τοὺς καὶ μὲ τὸ δῆμο εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ κανονισμό, ὁ πρῶτος γαιοκτήμονας τοῦ Kecske-mét συνάθροισε τοὺς Ἕλληνες σὲ μιὰ ἐταιρεία στὶς 25 Αὐγούστου 1721. Ὁ σχετικὸς ὀργανισμὸς ὑπάρχει στὰ ἀρχεῖα. Στὶς 15 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἔγινε μιὰ συμφωνία, πὺν ὁ προεστὼς καὶ τὸ δημοτικὸ συμβούλιο τοῦ Kecske-mét ἔκαμαν μὲ τὴν ἐταιρεία τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων. Αὕτῃ ἡ συμφωνία, πὺν οἱ γαιοκτήμονες ἀργότερα πολλὰς φορὰς ἐπεκύρωσαν, κανόνιζε γιὰ ἓνα αἰῶνα τὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Kecske-mét. Σύμφωνα μ' αὕτῃ οἱ Ἕλληνες ὅλοι μαζί ἐπλήρωναν

* Μετάφρ. Ἀνδρέα Horváth.

κάθε χρόνο 350 φλορίντζια [*«rénes forint»*] στο δήμο για τη διαμονή. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δημοτικὸ φόρο ὑποχρεώνονταν νὰ πληρώνουν φόρο στὸ νομό, στὸ βασιλιά καὶ στὴν ἐκκλησία, τοὺς δινόταν ἀφορομὴ πολλὲς φορὲς γιὰ διαφωνίες καὶ διεξέξεις. Στὰ 1774 παραιτήθηκαν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ὑπηκοότητα καὶ ἔγιναν ὑπήκοοι Οὐγγροι. Ἄνκαι ὁ νόμος, — § 27 τοῦ ἔτους 1791 —, τοὺς ἔκαμε ἰσοδύναμους μὲ τοὺς ἄλλους πολῖτες τῆς χώρας, ὁ δῆμος θεωροῦσε καὶ ἀργότερα ὡς ἰσχύουσα τὴ συμφωνία τοῦ 1721, ὥστε μόνον στὰ 1828 ἀπέκτησαν ἴσα δικαιώματα μὲ τοὺς ἄλλους δημότες τοῦ *Kecskemét*.

Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δείχνει ἴσα μὲ τὰ 1830 μιὰ βαθμιαία αὔξησι. Ἔτσι ὑπάρχουν στὰ 1708 26 ἄνδρες, στὰ 1755 ἤδη 42 ἄνδρες, στὰ 1812 28 οἰκογένειες μὲ 29 ἄνδρες, 24 γυναῖκες, 28 ἀγόρια, 36 κορίτσια, 14 βοηθούς, 5 μαθητευομένους· ὅλοι μαζί 136 ἄτομα. Ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν μελῶν τῆς κοινότητος — μὲ τὴν ἐξαίρεση 2—3 σερβικῶν ἢ κοντσοβλαχικῶν οἰκογενειῶν — ἦταν ἡ ἑλληνικὴ, καθὼς τὸ δείχνουν καὶ οἱ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ τὰ 1794 καὶ ἔστερα. [Βλ. τὸ II. παράρτημα.] Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἤδη ἀπὸ τὰ 1740 ἔγραφαν καὶ μιλοῦσαν καὶ οὐγγρικά. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρωτόκολλα εἶναι οὐγγρογλῶσσα ἀπὸ τὰ 1843, οἱ λογαριασμοὶ ἀπὸ τὰ 1854. Οἱ σημερινοὶ ὀλιγάριθμοι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων δὲν ξέρουν πιά τὴν ἑλληνικὴ. Στὸ *Kecskemét* ἔζησαν καὶ μερικὰ μέλη τῶν καὶ ἄλλου γνωστῶν οἰκογενειῶν Ἀγοριστοῦ, Χαρίσι, Χριστοφόρη, Κωνσταντίνου, Κοσμά, Μονιατροῦλη, Παρίσι, Σακελλάρειον καὶ Θεοδοσίον. Ἀπὸ τὴν ἐταιρεία τῶν Ἑλλήνων βγῆκαν καὶ ἐξέχοντες προσωπικότητες. Ἔτσι π. χ. ὁ ἔμπορος Ἀπόστ. Ροζάνη, ὁ ἐκδότης τοῦ ἔργου «Βίβλος ἐνιαύσιος» [Λειψία, 1761], ὁ Στέφανος *Miskolczy*, ποὺ δημοσίευσεν ἓνα οὐγγρικὸ βιβλίον μεταφρασμένο ἀπὸ τὰ ἑλληνικά (Πέστη, 1791), ὁ Βασίλειος Κοσμάς γνωστὸς ἐκδότης τῆς Πέστης κλπ. Ἐξχωριστὴ μνεία ἀξίζει ἡ οἰκογένεια Παπαγεωργίου, ποὺ ὁ πρόγονός της μεταξὺ 1725 καὶ 1745 ἐχορημάτισε πατὰς στὴ Σιάτιστα καὶ τὰ παιδιὰ του ἤρθαν στὴν Οὐγγαρία. Ἀπ' αὐτὴ τὴν οἰκογένεια κατάγεται ὁ σημερινὸς πρόεδρος τῆς κοινότητος κ. Γεώργιος Πάπ, πρ. ἀστυνομικὸς διευθυντὴς τοῦ *Kecskemét*.

2. Ἡ ἱστορία τῆς κοινότητος.

Τὰ σωζόμενα ἔγγραφα βεβαιώνουν, πὺς οἱ Ἕλληνες τοῦ *Kecskemét* εἶχαν ἱερέα καὶ δικό τους νεκροταφεῖο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 18^{ου} αἰ. ἴσως ἤδη στὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰ. Αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς βγῆκαν ἀπὸ ἑλληνικὰ μοναστήρια, καθὼς τὸ δείχνουν τὰ σωζόμενα ἑλληνικὰ γράμματα. Οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν ἤδη στὰ 1718 τὴν πρώτη σχετικὴ ἄδεια ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο τῶν καθολικῶν. Ἀλλὰ ἡ ἐλεύθερη ἐξάσκηση τῆς θρησκείας τοὺς βρῆκε στοὺς κατοπινούς καιροὺς διάφορα ἐμπόδια, μολοντί τὸ *Kecskemét* ἦταν τὸ θρησκευτικὸ κέντρο τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων τῆς οὐγγρικῆς μεσοποταμίας μεταξὺ Δούναβη

καὶ Τίσα. Ἐκεῖ συνέρχονταν οἱ πιστοὶ γιὰ λειτουργία ἀπὸ 20 πόλεις καὶ χωριά τῆς περιφερείας, πὺν ἀναφέραμε, ὅπως τὸ βλέπομε σ' ἓνα ἔγγραφο ἀπὸ τὰ 1777. Τέλος ὁ αὐτοκράτορας Ἰωσήφ Β', μὲ τὴν ἀπόφασή του ἀπὸ τὰ 1782, ἔδωσε τὴν ἄδεια στοὺς Ἕλληνες τοῦ Kecskestém νὰ ἔχουν ἱερέα μόνιμο, ἀλλὰ μόνον γιὰ ἰδιωτικὴ ἐξάσκηση τῆς θρησκείας τοὺς χωρὶς νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ χτίσουν ἐκκλησίαι μὲ μεγαλοπρεπὲς καμπαναριό. Κατὰ τὴν ἀπόφαση αὕτῃ ὁ μητροπολίτης Μ. Putnik διόρισε γιὰ πρῶτο μόνιμο ἱερέα τοὺς τὸν Εὐστράτιο Μανοῖλοβιτς, μοναχὸ ἀπὸ τὴ Λεπαβίγια. Μιὰ διαταγὴ ἀπὸ τὰ 1784 ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ὑπαχθῶν οἱ Ἕλληνες τοῦ Kecskestém ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση τῆς Βούδας ὡς πρὸς τὸ διορισμὸ τῶν ἱερέων. Ἡ ἀπόφαση αὕτῃ εἶχε γιὰ συνέπεια τὸ μεγάλο κακό, πὺς ὁ ἐπίσκοπος ἔστειλε Σέρβον ἱερέα, πὺν δὲν ἤξερε ἑλληνικά.

Ὁ νόμος τοῦ 1791 — § 27 — ἐξασφάλισε στοὺς ὀρθοδόξους πλήρη θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἔτσι οἱ Ἕλληνες τοῦ Kecskestém — κατὰ τὴν παρότρυνση τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου Πόποβιτς [Ἑλληνικῆς καταγωγῆς μὲ τὸ οἰκογεν. ὄνομα Παπαγιαννοῦση] — ἔκαμαν συμφωνία στὰ 1792 νὰ χτίσουν ἐκκλησίαι, σχολεῖο, καθὼς καὶ κατοικία γιὰ τὸν ἱερέα καὶ τὸ διδασκαλο καὶ συγχρόνως ἀπαίτησαν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο νὰ τοὺς στείλῃ παπὰ ἑλληνογλωσσο. Στὰ 1795 διορίσθηκε ὁ Ναούμ Πόποβιτς, πὺν ἔμεινε στὸ Kecskestém 38 χρόνια καὶ ἦταν ὁ διαπρεπέστερος τῶν ἱερέων τῆς κοινότητος. Οἱ Ἕλληνες ἔδοκίμασαν ἤδη στὰ 1845—6 νὰ πετύχουν τὴν ἄδεια γιὰ οὐγγρογλωσσο ἱεροκήρυγμα, ἀλλὰ οἱ προσπάθειές τοὺς ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Στὰ 1851 διαμαρτυρήθηκαν δημοσίως ἐναντίον τοῦ γεγονότος, πὺς ἡ ἐπίσημη στατιστικὴ τοὺς ὀνόμασε Σέρβους, ἐνῶ αὐτοὶ θεωροῦσαν τὸν ἑαυτὸ τοὺς γιὰ ἑλληνορθοδόξους Οὐγγρους. Στὰ 1868 ἡ οὐγγρικὴ βουλὴ — κατὰ τὴν αἴτηση τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῶν πόλεων Kecskestém, Pest καὶ Szentes —, ἐξασφάλισε γιὰ τοὺς Ἕλληνες αὐτονομία ὅμοια μὲ κείνη τῶν σερβικῶν καὶ ρουμανικῶν ὀρθοδόξων μητροπόλεων. Ἀλλὰ ἀργότερα ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων πιστῶν ἐλιγότεφε τόσο, ὥστε ἡ λειτουργία ἔγινε σχεδὸν ἀποκλειστικὰ σὲ γλῶσσα σλαβικὴ. Μόνον ἀπὸ τὰ 1920 ξεφύτρωσε νέα ζωὴ στὴν κοινότητα. Ἀπὸ τὰ 1927 ἡ γλῶσσα τῆς λειτουργίας ἔγινε πάλι ἑλληνικὴ. Στὰ 1933 ἡ κοινότης τοῦ Kecskestém μαζί μὲ τίς ἄλλες ἑλληνικὰς κοινότητες τῆς χώρας ἐτάχθηκε ὑπὸ τὴ θρησκευτικὴ κυριαρχία τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τῆς Πόλης.

3. Ἑ κ κ λ η σ ί α.

Οἱ Ἕλληνες εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασή τοὺς στὴν Οὐγγαρία εἶχαν ὅτιο προσευχῆς. Στὰ 1792 γιὰ τὴν ἀνέγερση μιᾶς ἐκκλησίας 36 ἄτομα μαζί προσέφεραν 10,356 φλορίντζια. Τὸ σχέδιο ὁμως τότε — ἐξ αἰτίας τῶν πολέμων — δὲν πραγματοποιήθηκε καὶ ἡ ἐκκλησία χτίσθηκε μόνον 30 χρόνια ἀργότερα. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βούδας ἔκαμε τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας στὰ

1829. Ἡ ἐκκλησία — πὺν φέρει τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος — ἐκόστισε 14,922 φλορίντζια. Ἡ περαιτέρω διακόσμηση τῆς ἐκκλησίας ἔγινε στὰ 1852. Στὴ μαρμάρινη πλάκα, πὺν τότε στήθηκε, διαβάζομε, μεταξὺ ἄλλων τ' ἀκόλουθα: «τὸ τοῦ Ὑψίστου πανάγιον ὄνομα διὰ παντὸς ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων γλώττῃ δοξάζεται.»

4. Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἱερεῖς.

Τις σχετικὲς πληροφορίες βλ. σ. 24—26.

5. Τὸ νεκροταφεῖο.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 17^{ου} αἰ. δικό τους νεκροταφεῖο. Στὰ 1763 ὁ δῆμος τοὺς παραχώρησε νέο μέρος γιὰ νεκροταφεῖο. Στὰ 1786 ἀγόρασαν πάλι ἕνα ἄλλο μέρος, πὺν ἔμεινε στὴν κατοχὴ τους ἴσα μὲ τὰ 1925. Τότε μετεκόμισαν τοὺς τάφους τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου στὸ νέο — τὸ σημερινό — νεκροταφεῖο.

6. Τὸ σχολεῖο καὶ οἱ διδάσκαλοι.

Ἕνας παλαιὸς σχολικὸς κανονισμὸς μαρτυρεῖ, πὺς ἐλληνικὸ σχολεῖο ὑπῆρχε στὸ Kecskemét ἤδη περὶ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰ. Σὲ λογαριασμοὺς ἀπὸ τὰ 1760—62 βρίσκεται τὸ ὄνομα τοῦ διδασκάλου. Εἶναι βέβαιο, πὺς ἀπὸ τὰ 1793 τὸ σχολεῖο λειτουργοῦσε — μὲ λίγες διακοπές — κανονικά. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνέγερση τῆς ἐκκλησίας τὸ σχολεῖο βρῆκε στέγη στὸ σπίτι τῆς αὐλῆς τῆς κοινότητος. Μεταξὺ τῶν διδασκάλων διακρίθηκε ὁ Γεώργιος Πάπ (1834—8) πὺν ἐνέργησε πολὺ καὶ γιὰ τὴ διάδοση τῆς οὐγγρικῆς γλώσσας. Τὸν κατάλογο τῶν διδασκάλων βλ. σ. 29. Τὸ σχολεῖο διέκοψε τὴ λειτουργία του στὰ 1872, ἀλλὰ ὁ Γεώργιος Καλλονᾶς ἐξακολούθησε νὰ διδάσκη τὰ ἐλληνικὰ ἴσα μὲ τὸ θάνατό του (1881).

7. Ἡ βιβλιοθήκη, τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰ μητρώα.

Ἡ πρώτη πληροφορία γιὰ τὴ βιβλιοθήκη εἶναι ἀπὸ τὰ 1742. Στὴν ἀρχὴ τοῦ 19^{ου} αἰ. ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Kecskemét ἀπόχτησε μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Γ. Ζαβίρα χάρις στὴ συγγενὴ οἰκογένεια Πάπ. Καὶ ἄλλες προσφορές μεγάλωσαν τὴ βιβλιοθήκη. Ἔτσι π. χ. στὰ 1840 ἕνα μέρος τῶν βιβλίων τοῦ Μιχαὴλ Παπᾶ Γεωργίου ἤρθε στὴν κατοχὴ τῆς κοινότητος. Ὅσο γιὰ τὴ διατήρηση τῆς βιβλιοθήκης, ἀξιεπαινετὴ εἶναι ἡ δράση τοῦ Γεωργίου Καλλονᾶ, τοῦ τελευταίου Ἑλλήνου διδασκάλου.

Ὁ συγγραφέας τούτης τῆς μελέτης ταχτοποίησε τὴ βιβλιοθήκη καὶ ἔκαμε τὸν κατάλόγὸ της στὰ 1927. Τὸν κατάλογο βλ. στὸ I. Παράρτημα. Ὁ ἴδιος ταχτοποίησε τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἀπὸ τὰ 1708 σώζονται τὰ πρωτόκολλα τῆς κοινότητος καὶ ἀπὸ τὰ 1715 τὰ μητρώα. Ἐκτὸς ἀπὸ

αὐτὰ ὑπάρχον ἐκεῖ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγγραφα ἑλληνικά, λατινικά, οὐγγρικά, γερμανικά καὶ σερβικά ἀπὸ τὰ 1691.

8. Ἡ ἐλληνικὴ κοινότης τοῦ *Nagykőrös*.

Στὰ 1702 βρίσκομε τὰ πρῶτα ἴχνη τῶν Ἑλλήνων τοῦ *Nagykőrös*, ἓνα χρονικὸ διάστημα ὑπάγονταν στὴν ἐλληνικὴ ἐκκλησία τοῦ *Kecskemét*, ἀλλὰ στὰ 1798 σχημάτισαν χωριστὴ κοινότητα. Οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας τοὺς ἦταν ὅλοι Σέρβοι. Στὰ 1836 ἐνώθηκαν πάλι μέ τὴν κοινότητα τοῦ *Kecskemét*, πὺν στὰ 1865 — μετὰ τὴν ἔκλειψή τοὺς — πῆρε στὴν κατοχὴ τῆς τὴν περιουσίας τοὺς.

FÜGGELÉK. — ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

I.

A KECSKEMÉTI GÖRÖG EGYHÁZKÖZSÉG KÖNYVTÁRÁNAK KATALÓGUSA. — ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ KECSKEMÉT.

1. KÉZIRATOK. — ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ.

I. Λογική (αἱ. XVIII., φ. 370).

Σ.: «καὶ τόδε πόνος Γαβριήλ ἱερομονάχου Καλλονᾶ τοῦ ἐξ Ἀνδρου: — Γεωργίου Καλλονᾶ» (φ. 1) — «γέγραπται Γαβριήλ ἱερομονάχου Καλλονᾶ . . . ἐν ἔτει ,αψης' (= 1756)» (φ. 362).

II. (αἱ. XVIII.) 1. Εὐχαὶ καὶ ψαλμοὶ (φ. 1—46.).

2. «Χρηστοθήθεια συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ λογιωτάτου ἀρίστου τε ἔν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς κυρίου Ἀντωνίου Βυζαντίου» (φ. 47—82).

3. «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἁρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως λόγος περὶ προσευχῆς» (φ. 83—89).

4. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς Νικοκλέα περὶ βασιλείας (φ. 91—107).

III. (αἱ. XVII—XVIII.) 1. Περὶ φιλίας. «Τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ ἑλλογιμοτάτῳ καὶ φίλῳ ἐμοὶ τιμαλφεστάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Ροβέρτῳ Στίβενσων εὐπατρίδι Ἀγγλῷ τὴν ἐκ κέντρου ψυχῆς εἰλικρινεστάτην πρόσρησιν» (φ. 1—22).

2. «Πέτρῳ κλειρικῷ ἐπαιδευσιμωτάτῳ ὑποδιακόνῳ τῆς Ῥοδομαγνησίας ἐκκλησίας . . . Εὐγένιος ἱεροδιάκονος ὁ Βούλγαρις . . . (φ. 25—44).

3. «Γερασίου διδασκάλου» (φ. 44—60).

4. «Επιθεωρίαι τινὲς εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ σοφωτάτου Συνεσίου» (φ. 60—64).

5. «Ἐκ τῶν ἐκλογῶν Ἰωάννου τοῦ Στοβαίου» (φ. 65—97).

6. «Τῷ . . . πρίγκιπι . . . Γρηγορίῳ Ἀλεξανδρίδι . . . Ποτεμκίνῳ . . . ἐπίγραμμα ἠρωελεγεῖον . . . Παρθένιος» (φ. 98—101).

Σ.: «κατὰ τὸ ,αχμς' (= 1646)» (φ. 34) «,αψλζ' (= 1737)» (φ. 44) — «,αψμα' (= 1741)» (φ. 74).

IV. (αἱ. XVIII., σ. 212). Διάφορα θέματα εἰς ἀρχαίαν καὶ νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

V. (αἱ. XVIII., σ. 142). Διάφορα ἐκκλησιαστικὰ κείμενα, π. χ.

«Εὐστρατίου Ἀργέντου Χίου . . . περὶ ἁγιασμοῦ τοῦ κυριακοῦ δείπνου» (σ. 50).

«Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγιωτάτου θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας» (σ. 133).

VI. (αἱ. XVIII.) 1. «Γερασίου τοῦ Βυζαντίου περὶ τοῦ τεχνολογικοῦ μέρους τοῦ κατὰ γραμματικὴν» (σ. 1—8).

2. «Τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἰς τὴν πρὸς τοὺς νέους παραίνεσιν» (σ. 9—30).

3. «... Βασιλείου λόγος περὶ τοῦ πρόσεχε σεαντόν» (σ. 30—44).

4. «Τοῦ μεγάλου Βασιλείου κατὰ τῶν ὀργιζομένων» (σ. 44—56).

5. «Εὐγενίῳ καὶ Νικηφόρῳ τοῖς ἱεροδιδασκάλοις» (σ. 57—64).

6. «Νέοφυτος ἱεροδιάκονος Νικηφόρου τῷ ἱεροδιδασκάλῳ εὖ πράττειν» (σ. 64—112).

7. «Ἀρχὴ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ περὶ φιλίας λόγου τοῦ Λουκιανοῦ Τόξαις ἢ φιλία» (σ. 113—160).

Σ.: «1756» (σ. 56) — «ἔτει, ἀφ' (= 1770)» (σ. 64). — «ἀπὸ πόλεως Μπρασιώβ, ἀφρα' (= 1771)» (σ. 90) — «ἐκ Λευφίας ἔτει, ἀφ' (= 1773)» (σ. 110).

VII. «Σύνοψις τῆς ἱερᾶς θεολογίας φιλοπονηθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων φιλομαθῶν παρὰ Νικολάου Κούρσου λα τοῦ Ζακυνθίου». (αἱ. XVIII., σ. 338+15 : Πίναξ).

VIII. «Λόγος εἰς τῶν ἁγίων παθῶν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν σταύρωσιν κατανκτικὸς καὶ πολλὰ τεχνικός, ποίημα κῦρ Γεωργίου Παρακομίνο» (αἱ. XVIII., φ. 146).

Σ.: «... ἐγὼ Ἰωάννου γραφὰς μακαρίτη Πατᾶ Γεωργάκη 1747» (φ. 51).

IX. Ἀστρονομία (αἱ. XVIII., σ. 468).

Σ.: «1709 δεκεμβρίου 15 εἰς Ἰωάννινα» (σ. 468).

X. (αἱ. XVIII.) 1. «Προσκυνητάρι» (σ. 8+124).

2. «Διήγησις τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου κατὰ τὰ πολλὰ ὠφέλιμος» (σ. 125—144).

3. «Ἡ ἀποκάλυψις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν . . .» (σ. 145—201).

4. Χρονολογικαὶ σημειώσεις (σ. 1—61).

Σ.: «1746» (σ. 173) — «1747» (σ. 201) — «1745» (σ. 1) — «1746» (σ. 23) — «1752» » (σ. 56) — «1756» (σ. 58) — «1762» (σ. 60).

XI. «Γραμματικὴ γερμανικὴ Μιχαήλ Παπα Γεωργίου» (αἱ. XIX., σ. 302+88+83).

XII. «Μελετίου Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» (αἱ. XIX., σ. 580).

XIII. (αἱ. XVI—XVII.) 1. «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν» καὶ ὁμιλῖαι (φ. 1—90).

2. «Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἐρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν καὶ ἐτέρων» (φ. 91—589)

XIV. «Σύνταγμα περὶ τῆς ἐνώσεως ἢ κράσεως τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας . . . συντεθὲν παρὰ τοῦ . . . Γεωργίου Ζαβίρα . . . ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ 80» (σ. 7+226); πβ. Α. Horváth: Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα σ. 44—46.

Σ.: ἀντιγραφή καὶ κτῆμα Ἀποστόλου Ἰωάννου Παπα Γεωργίου . . . 1791 . . . ».

XV. <Γεωργίου Ζαβίρα> «Περὶ ἡγήσεις ἐκ τῆς Βιέννης διὰ τῆς Μοραβίας εἰς τὴν Βοημίαν, Σαξονίαν καὶ Βορουνσσίαν» (αἱ. XVIII., σ. 154); πβ. Horváth σ. 62.

Σ.: ἀντόγραφον τοῦ Ζαβίρα.

XVI. «Κατάλογος τῶν τῆς τοῦ Ζαβίρα βιβλιοθήκης βίβλων 1801» (αἱ. XIX., φ. 111); πβ. Horváth σ. 14—20.

Σ.: ἀντόγραφον τοῦ Ζαβίρα, τὴν λέξιν «τοῦ Ζαβίρα» προσέθεσε χεῖρ μεταγενεστέρα, ἐνῶ ὁ Ζαβίρας εἶχε γράψει ἀντ' αὐτῆς «ἐμῆς».

XVII. «Λημητρίου Καντεμῆρ ἡγεμόνος τῆς Μολδανίας Συμβεβηκότα τὰ τῶν ἐν τῇ Βλαχίᾳ Καντακοζηνῶν καὶ Βραγκοβάνων μεταγλωττισθέντα ἐκ τῆς γερμανικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα τοῦ Σιατιστέως, νῦν δὲ γραφθὲν παρ' ἐμοῦ Κωνσταντίνου Ἰωάννου Παπα Γεωργίου» (αἱ. XVIII., φ. 46); πβ. Horváth σ. 40.

Σ.: «1794 Ἰανουαρίου 15 τὸ ἐτελείωσα» (φ. 46).

XVIII. «Εἰσαγωγή τῆς λογικῆς συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ἱερολογιωτάτου ἐν διδασκάλοις κυρίου κυρίου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων» (αἱ. XVIII., φ. 140).

2. NYOMTATVÁNYOK. — ΕΝΤΥΠΑ.

- Ἀγαπίου μοναχοῦ Βιβλίον καλούμενον Γεωπονικόν. Ἐνετίῃσι 1696., 1755.
 — Βιβλίον ὠραιότατον καλούμενον Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία. Ἐνετίῃσι 1766.
- Ἀγιασματάριον μέγα. Ἐνετίῃσι 1793., Βενετία 1883.
- Ἀθανασίου Τὰ εὗρισκόμενα ἅπαντα. (Athanassii opera graec.-lat.) I—II. Coloniae 1686.
- Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου Ζητήματα διάφορα θεολογικά. Ἐνετίῃσι 1739. Αἰκατερίνα Β'... 1787.
- Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς Βίος καὶ μῦθοι. Ἐνετίῃσιν 1803.
- Ἀκολοιθία. Ἡ θεία καὶ ἱερὰ — τῶν πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου καὶ τοῦ Ἱεροῦ Χριστοφόρου. Λειψία 1775. [Στὸ τέλος τοῦ Προλόγου: «Ὡς Στεφανοπόλει τῆς Τρανσυλβανίας.»]
- Ἀκολοιθία. [χωρὶς ἐξώφυλλο, XVIII. αἱ.]
- Anacreontis et Sapphus carmina graece. Lipsiae. 1789.
- Ἀνθίμου Π. Ἱεροδιακόνου Ταμεῖον γραμματικῆς ἑλληνικῆς. Τόμος Α'. Ἐν Νεοφύτῳ [= Újvidék] 1810.
- Ἀνθολόγιον. Ἐνετίῃσιν. 1652., 1712., 1754., 1759., 1784.
- Ἄνθος τῶν Χαρίτων. Ἐνετίῃσιν. 1682.
- Ἀποστόλων πράξεις καὶ ἐπιστολαί. Ἐνετίῃσι 1746., 1761., 1772., 1783. [Ἄλλο ἀντίτυπο χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800].
- Ἀργέντου Εὐστρατίου Ἄνθος τῆς εὐσεβείας. Λειψία 1757.
- Ἀρμενοπούλου Κωνσταντίνου Ἡ ἐξάβιβλος περὶ νόμων. Ἐνετίῃσι 1744.
- Ἀρχιερατικόν. Ἐνετίῃσιν 1714. [3 λειτουργίαι.]
- Ἀργουστίνου τοῦ Θείου Τὸ κεκραγάριον. Λειψία 1804.
 — Τὸ ψαλτήριον τοῦ Δαβίδ. Λειψία 1804.
- Βαρθολομαίου—Σακελλαρίου Περιήγησις τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος. I—II. Βιέννη. 1797.
- Βησσαρίωνος Σταχνολογία τεχνολογική. Ἐνετίῃσιν 1780.
- Βίβλος ἐνιαύσιος . . . . νεωστὶ μετατυπωθεῖσα διὰ . . . . Ἀποστ. Ροζάνη. Λειψία 1761.
- Βουλγάρεως Εὐγενίου Τῆς γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ κριτικαὶ ἐπιστάσεις. Βιέννη 1806.
 — Ἀδολεσχία φιλόθεος. Τόμος II. 1801.
- Βούλγαρι Νικολάου Ἱερὰ κατήχησις. Ἐνετίῃσιν 1769.
- Βρεδερ — Εὐδθυμίου Φερανής γραμματικὴ πρακτικὴ τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς γλώσσης. Βιέννη 1811.
- Βουεννίου Ἰωσήφ μοναχοῦ Τὰ εὗρεθέντα. Τόμος Α'. Λειψία 1768.
- Βυζαντίου Ἀντωνίου Ἡ Χρηστοθήθεια. Ἐνετίῃσιν 1783., 1794., 1803.

Γεδεών ιερομ. Κουτλουσερριφ Προσκυνητάριον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης. Λειψία 1758. [Τουρκικά καὶ ἑλληνικά.]

Gedike Fr. — Papp György, Görög olvasókönyv. Pesten 1844.

Γλυζωνίου Μανουὴλ Βιβλίον πρόχειρον (Πρακτ. ἀριθμητ.) Ἐνετίησι 1783.

Γολδόνη Κάρολου Ὁ δεισιδαίμων. Βιέννη 1791.

— Ὁ καλὸς οἰκοκύρης. Βιέννη 1794.

Graeciae orthodoxae tomus II. Romae 1659. [Ἑλληνικά καὶ λατινικά.]

Γραμματικὴ γερμανικὴ. Βιέννη 1785. [Ἑλληνικά καὶ γερμανικά.]

Γραφὴ Ἀγία. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα. — Τῆς Καινῆς Διαθήκης ἅπαντα. Lipsiae 1697., 1757.

— Ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ . . . μετάφρ. εἰς κοινὴν διάλεκτον. Ἀλλὰ 1710.

— Lipsiae 1733., Halae 1762.

— graece et latine. [Χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800].

Γρηγορίου Πρωτοφάλτου Ταμεῖον ἀνθολογίας. Τόμος 2. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1837. [Μὲ μουσικὰ νεύματα.]

Δαμασκηνοῦ Θησαυρός. Ἐνετίησιν. 1714., 1765.

Δαρβάρεως Δημ. Νικ. Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, Βιέννη 1796.

— Ἀσφαλὴς ὁδηγία ἥτοι Θεοφράστου ἠθικοὶ χαρακτῆρες . . . κλπ. μεταφρ. Βιέννη 1795.

— Γραμματικὴ ἀπλοελληνικὴ. Βιέννη 1806.

— Διάλογοι Γραικογερμανικοί. Βιέννη 1809.

— Ἐγχειρίδιον Χριστιανικόν. Βιέννη 1803.

— Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Βιέννη 1798.

— Ἐκλογάριον Γραικικόν. Βιέννη 1804.

— Ἐπιστολάριον κοινωνικόν. Βιέννη 1808.

— Ἐπιτομὴ Φυσικῆς. I—III. Βιέννη 1812—3.

— Ἐπιτομὴ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας. Βιέννη 1803.

— Μεγάλῃ κατήχησις. Βιέννη 1805.

— Μικρὰ κατήχησις. Βιέννη 1878. [Ὑπάρχοντες δύο ἐκδόσεις, ἡ μιὰ ἑλληνο-γερμανικὴ, ἡ ἄλλη μόνον ἑλληνικὴ.]

— Μικρὸν προσευχητάριον. Βιέννη 1818.

— Οἰκιακὴ διδασκαλία τῆς φύσεως. Βιέννη 1810.

— Πρόχειρος ἀριθμητικὴ. Βιέννη 1803.

— Σοφίας ἀπάνθισμα. Ἀθήνησι 1873.

— Σύντομος γενικὴ ἱστορία, I—II. Βιέννη 1817—8.

— Σύντομος ἱερὰ ἱστορία τῆς ἐκκλησίας. Βιέννη 1800.

— Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκαγαθίαν. Βιέννη 1802., Ἐν Ἀθήναις 1876.

— Χρηστομάθεια ἀπλοελληνική. Βιέννη 1820.

Delius, Laur. Alb. Omnium Novi Testamenti vocum fontes . . . . Hannoverae 1742.

Δημητριάδου Στεφάνου Ἀπανθίσματα. Βιέννη 1797.

Διδασκαλία περὶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τοῦ Ῥώμης. Ἐν Πετροπόλει 1765.

Διδασκαλία Χριστιανική. Ἐνετίησιν 1770., Πέστα 1824.

Διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας τῶν Γάλλων. Ἐνετίησιν 1766.

Δογματικὴ διδασκαλία. Βουκουρεστίῳ 1703.

Δοσιθέου πατρ. τῶν Ἱεροσολύμων Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων. Βουκουρεστίῳ 1715.

— Τόμος ἀγάπης κατὰ Λατίνων συλλεγείς καὶ τυπωθεῖς. Βουκουρεστίῳ 1698.

Δούκα Νεοφύτου Παιδαγωγία. I—III. Βιέννη. 1813.

Δωροθέου μητροπ. Μονεμβασίας Βιβλίον ἱστορικόν. Ἐνετίησιν 1743., 1763.

Ἐγχειρίδιον Ἀνωρύμου Περὶ τοῦ, ὃ τι χρεωστοῦσιν οἱ Χριστιανοί. Ἐνετίησιν 1777.

Ἐγχειρίδιον καλούμενον Στηλίτευσις τῶν Λατινικῶν αἱρέσεων. 1757.

Εἰσαγωγικὴ ἐκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν. Βουκουρεστίῳ 1699.

Ἐκλόγιον. [Χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800.]

Ἐξωστρακισμὸς ὁ τοῦ ἀσεβοῦς Χριστοδούλου. Βούδα 1800.

Ἐπιφανίου Κατὰ αἱρέσεων . . . Basileae 1544.

Ἐρμηνεία καὶ ἀκολουθία. Βουκουρεστίῳ 1703.

Ἐρμηνεῖαι εὐσεβεῖς περὶ μιμήσεως Χριστοῦ. Ἐνετίησιν 1780.

Ἐρμῆς ὁ Λόγιος. Τῇ 1 Φεβρουαρίου 1812.

Εὐαγγέλια, Τὰ τέσσαρα —. Ἐνετίησι 1777.

Εὐαγγέλιον. Ἐνετίησιν 1686., 1737., 1785., Βενετία 1883.

Εὐαγγελιστάριον. Ἐνετίησι 1686., 1737., 1785., 1883.

Εὐθυμίου Βασιλείου Ἱστορία συνοπτικὴ τῆς Ἑλλάδος. Βιέννη 1807.

Εὐχολόγιον τὸ Μέγα. Ἐνετίησιν 1775., 1777.

Ἐφημερίς. Ἐν Βιέννῃ. Ἀρ. 1—105. [31. Δεκ. 1790 — 30. Δεκ. 1791.]

Ζαβίρα Γεωργίου Ἱερὰ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Πέστα 1787.

Ζαβίρα Κωνστ. Ἱ. Ὀνοματολογία βοτανικὴ. Πέστα 1787.

Ἡθικὴ περιήγησις Κύρου βασιλέως Περσῶν. Βιέννη 1783.

Ἡθικὸς Τρίπους, Ὁ—. 1. Μεταστασίον Τὰ Ὀλύμπια. Ἐν Ὁφένῃ 1815.

2. <Μαρμοντέλ> Π βοσκοπούλα τῶν Ἀλπεων. 3. Γεσνέρ:

Ὁ πρῶτος ναύτης. Μετάφρ. Ἀντωνίου Κορωνίου Χίου.

Θυσία, Ἡ — τοῦ Ἀβραάμ. Ἐνετίησιν 1771.

- Ἱερὰ ἱστορία κατὰ πλάτος τῆς Μονῆς τοῦ Σουμελά. Lipsia 1775.
- Ἱπποκράτους ἅπαντα. Hippocratis opera omnia graece et latine. I—II. Viennae. 1743—9.
- Ἰσαάκ ἐπισκόπου Νινεβίτου Σύρον Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά. Λευψία 1770.
- Ἱστορία νέα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἑνετίησι 1758.
- Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν 1787—1788. Ἑνετίησι 1791.
- Ἱστορικὴ μυσταγωγία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Ἑνετίησι 1750.
- Καγκελλαρίου Ἀλεξάνδρου Βίος Πέτρου τοῦ Μεγάλου. I—II. Ἑνετίησι 1737.
- Καλλινίκου Πατρ. Κωνστ. Διδασκαλία πρὸς τοὺς πνευματικούς πατέρας. Βιέννη 1787.
- Καλλονᾶ Γαβριήλ Παιδαγωγία. Βιέννη 1800.
- Καλλονᾶ Ἰγνατίου Σύντομος Προσευχή. Ἐν Πατάκῳ [= Sárospatak] 1818.
- Κανὼν κατανυκτικός. Ἑνετίησι 1679.
- Καραϊωάννου Κωνστ. Θησαυρὸς γραμματικῆς. Τόμος Α'. Βούδα 1796.
- Καρακάσσης, Δημ. Νικ. Περὶ τῆς φλεβοτομίας ὥς οὐκ αἰεὶ ἀναγκαΐας. Halae 1760. [Ἑλληνικὰ καὶ λατινικά.]
- Κατακονζινοῦ Ἀλεξάνδρου Παίγνια ποιητικά. Βιέννη 1843.
- Κατήχησις τοῦ Χριστιανισμοῦ. [Χωρὶς ἐξώφυλλο, XVI. αἱ.]
- Κέβητος τοῦ Θηβαίου Πίναξ. Βιέννη 1792.
- Clenardi Nicolai Institutiones linguae Graecae. Lugduni 1554.
- 〈Κοδρικᾶ Παν.〉 Πρὸς τοὺς ἐλλογιμωτάτους νέους ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Παρίσι 1816.
- 〈Κοκκινάκη, Κ.〉 Λόγος πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Παρίσι 1816.
- Κοντοῦ Πολυζῶν Ὕμνος ἡρωϊκὸς Ἰωσήφ νῆφ Ἀεοπόδου καίσαρος. Βιέννη 1795. [Ἑλληνικὰ καὶ λατινικά.]
- Κορυδαλλέως Θεοφίλου Ἐκθεσις περὶ ἐπιστολικῶν τύπων. Ἀλλῃ 1768.
- Κούμα Κ. Μ. Σειρᾶς στοιχειώδους τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν πραγματειῶν T. 1—3. 6. 8. Βιέννη 1807.
- Κυμηρίτου Σεβαστοῦ Ἑορτολόγιον. Συναγώβον 1701.
- Κωνσταντινίδου Γ. Ἀναγνώστης φιλοπονηθεῖς. Ἀθήναις 1874.
- Κωνσταντίνου Περὶ τῆς τῶν πεπαιδευμένων ὑγιείας [Χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800.]
- Κωνσταντίνου Γ. Νέον ἐπιστολάριον. Λευψία 1764., 1768.
- Λαμπανιτζιώτη Πολυζῶν Ἱστορία Κριμίου. Βιέννη 1792.
- Λασκάρεως Κωνστ. Γραμματικὴ. Ἑνετίησι 1770.
- Λαυσαϊκὸν ἥτοι βίβλος ἀσκητικὴ. Ἑνετίησιν 1776.
- Λειτουργίαι. Αἱ θεῖαι —. Ἑνετίησιν 1759., Βενετία 1885.
- Μαῖώτου Γ. Βιβλίον καλούμενον Θηκαράς. Ἑνετίησι. 1691.

Μαυρομάτη Ἰωασάφ Ἐγκόλπιον περὶ τῆς τῶν τέκνων ἀνατροφῆς. Πέστη 1866.

Μεγδάνου Χαρισίου Δημ. Ἑλληνικὸν Πάνθεον. Πέστη 1812.

Μελετίου Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. I—IV. Βιέννη 1783—4., 1795.

— Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Ἐνετίῃσι 1728.

Μηναῖον Ἰαν. — Δεκ. Ἐνετίῃσιν. 1689., 1760—61., 1775—84., 1792—98.

Μηριάτη, Ἡλ.: Διδαχαὶ εἰς τὴν τεσσαρακοστήν. Ἐνετίῃσιν 1755.

— Πέτρα σκανδάλον. Βιέννη 1783. [Ἄλλο ἀντίτυπον χωρὶς ἔτος, περὶ τὰ 1800.]

Μικρὰ κατήχησις. Βούδα 1824.

Μικρὰ κατήχησις. Kis katekizmus.... Georgievits Aaron által görög nyelvből fordítva. Győr. 1801. [Ἑλληνικὰ καὶ οὐγγρικά.]

Μοισιῷδακος Ἰωσήπον Ἀπολογία. Μέρος Α'. Βιέννη 1780.

— Θεωρία τῆς γεωγραφίας. Οὐδιέννη 1781.

Molnár Alb. — Beer Joh. Chr.: Dictionarium quadrilingue latino — ungarico — graeco — germanicum. Pars I—II. Noribergae 1708.

Μομαρς Σενιορ Βοσπορομαχία. Ποίημα. Ἐνετίῃσιν 1792.

Μυθολογικὸν Πιλπίαιδος. [Χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800.]

Νικηφόρου ἀρχιεπ. Ἀστραχανίου Κυριακοδρόμιον I—II. Μόσχα 1796.

— Στοιχεῖα γεωγραφίας. Βιέννη 1804.

Νικηφόρου ἱερομ. Στοιχεῖα φυσικῆς. Τόμος Β'. Λειψία. 1767.

— Λόγοι εἰς τὴν τεσσαρακοστήν. Λειψία 1766.

Νόμοι τοῦ σχολείου. Βιέννη 1827. [Ἑλληνικὰ καὶ γερμανικά.]

Xenophontis e libris Mem. Socr. selecta. Isocratis, Menandri, Anacreontis. Viennae 1764.

Ξενοφώντος Κέρου παιδείας βιβλία Α', Β', Η'. Viennae. [Χωρὶς ἔτος, περὶ τὰ 1790.]

Ὀκτώηχος. Ἐνετίῃσιν. 1777., 1780. [Ἄλλο ἀντίτυπο χωρὶς ἔτος, περὶ τὰ 1800.]

Homeri Ilias, Tomus I. Lipsiae 1822. Vol. II. Halis 1794.

Ὁρθόδοξος ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Wratislaviae 1751. [Ἑλληνο-λατινικὸν-γερμανικόν], Βιέννη 1771.

Παπᾶ Γεωργίου Μιχαῆλ Ἀλφαβητάριον. Βιέννη 1783.

— Οἰκιακὸς καὶ πρόχειρος διδάσκαλος. Βιέννη 1783.

Παπαδοπούλου Σπυρ. Ἱστορία τοῦ παρόντος πολέμου. Τόμος Β—Γ. Ἐνετίῃσιν 1770.

Παπαζώλη Γ. Διδασκαλία ἤγουν ἐρμηνεία τῆς πολεμικῆς τάξεως. Ἐνετίσι 1765.

Παπᾶ Ῥάλλη Ἰωασάφ Διατροβὴ ἢ καθρέπτῃς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Πέστη 1832.

Παρακλητική. Ἐνετίσιν 1719., 1778., 1790.

Πατούσα Ἰω. Ἐγκυκλοπαιδεία φιλολογικὴ. I—II. Ἐνετίσιν. 1780. III. Ἐνετίσιν. 1778.

Πεντηκοστάριον. Ἐνετίσιν 1681., 1724., 1778.

Περδικάρη Ἀναστασίον Ἀποφθέγματα. Ἐν Κοσμοπόλει 1785.

— Μῦθοι. Βιέννη 1783.

Περδικάρη Μιχαήλου Ἐρμῆλος ἢ Δημοκριτηράκλειτος. Τόμος 1. 1817.

Περιγραφή ἱερὰ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Ἐνετίσι 1768.

Περιγραφή τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου. Ἐνετίσι 1751.

Περὶ τῶν διχονοιῶν τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Πολωνίας 1768. [Ἑλληνικὸν γαλλικόν].

Πηγᾶ Μελετίου πατρ. Ἀλεξανδρείας Ὁρθόδοξος διδασκαλία. Βουκουρέστι 1769.

Πλάτωνος Ὁρθόδοξος διδασκαλία. Βιέννη 1782.

Πολυχρονίου Δημ. Θρακὸς Ἱερὸν ἀπάνθισμα. Λειψία 1775.

Πρακτικὰ ἤτοι περιγραφή τῶν πράξεων . . . τῆς διαίτης . . . τῆς Πολωνίας 1768. Ἐνετίσιν 1770.

Πρακτικὴ τῶν λογαριασμῶν ἤγουν νέα ἐνκολωτάτη. Ἐνετίσι 1770.

Προκοπίου Πελοποννησίου Βιβλίον καλούμενον Αὐλὸς Ποιμενικός. Λειψία 1780.

Ῥάτζ Σαμονήλ — Ζαβίρα Γ. Ἰ. Ἱατρικαὶ Παρανέσεις. Πέστα 1787.

Reineccii Christiani Syllabus memorialis vocum graecarum Nov. Test. Lipsiae 1729.

Ῥίζου Ἰακωβάκη Πολυξένη. Τραγῳδία. Βιέννη 1814.

Σακελλαρίον Γεωργίου Ποιημάτων. Βιέννη 1817.

Σακελλαρίον Δημητρίου Τὸ μέγα ἀλφαβητάριον καὶ σύντομος χριστιανικὴ διδασκαλία. Βούδα 1818.

Σακελλαρίον Κωνστ. Ἀρχαιολογία συνοπτικὴ τῶν Ἑλλήνων. Βιέννη 1796.

Σαμουήλ ῥαββὶ Πόνημα χρυσοῦν. Λειψία 1769. [Ἑλλήν. καὶ λατίν.]

Σίσκον Ἀ. Ἡ δικὴ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀθήναις 1924.

— Ἡ διοικήσεις τῆς ἐκκλησίας. Ἀθήναις 1926.

Σούτσον Ἀλεξάνδρον Ἡ παλαιὰ καὶ νέα Ἑλλάς. Ἀθήναις 1849.

Σταγειρίτον Ἀθανασίου Βίος Θεμιστοκλέους. Βιέννη 1816.

— Ὡγγρία ἢ ἀρχαιολογία. Βιέννη 1816.

Στάνον Ἰω. Βίβλος χρονικὴ τῆς Βυζαντίδος. I—VI. Ἐνετίσι 1767.

- Στοβαίον Ἰω. Ἐκλογαὶ ἀποφθεγμάτων. Tiguri 1543. [Ἑλλην. — λατιν.]
 Συμεὼν τοῦ μακαρίου ἀρχιεπ. Θεσσαλ. Τὰ ἅπαντα. Λειψία 1791.
 Συμεωνίδου Ἰω. Κῆπος πολυανθής. Πέστη 1840.
 Σύνοδος. Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ — ἐν Φλωρεντία. I—II. [Χωρὶς ἐξώφυλλο.
 Roma. περὶ τὰ 1600, ἑλλην. — λατ.]
 Συνόδων. Τῶν ἁγίων — τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας συνάθροισις. I—II. Ἐνε-
 τίησι 1761.
 Συνταγμάτιον ὁρθόδοξον. Ἐν Μοσχολόλει 1746.
 Συρίγου Μελετίου Κατὰ τῶν Καλβινικῶν . . . Ἀντίρρῃσις. — Δοσιθέου
 πατρ. Ἱεροσολ. Ἐγχειρίδιον κατὰ τῆς Καλβινικῆς φρενοβλαβίας.
 Μπουκουρέστι 1690.
 Σωτήρη Λουῖζε Λόγοι περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Θεοῦ Πνεύματος. Ἐλευθερο-
 πόλει 1787.
 — Θραμβος κατ' εἰκόνα τῆς νόμφης Αἰκατερίνα Β'. Ἐλευθεροπόλει
 1787.
 Τέχνη τοῦ ζεῖν. [Χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800.]
 Τζανέτου Ἰωάννου Κατὰ Ὠκέλλου περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως. Βιέννη
 1787 [ἑλλην. — γαλλικόν.].
 Τζιγάλα Ματθαίου Πασχάλιον αἰώνιον. Ἐνετίησι 1679.
 Τριώδιον. Ἐνετίησιν 1644., 1721., 1783.
 Τυπικόν. Ἐνετίησιν 1738., Βενετία 1884.
 Φενελόν — Παναγιώτου Δημ. Γοβδελά Τύχαι Τηλεμάχου. I—II. Βούδα 1801.
 Φωτίου πατρ. Κωνστ. Τόμος χαράς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ . . . . .
 Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ὀγδόη σύνοδος. Βουκουρέστι. 1705.
 Χρυσάνθου πατρ. Ἱεροσολ. Συνταγμάτιον περὶ τῶν ὁφεικτῶν τῆς Ἐκκλησίας.
 Τεργόβνστον 1715.
 Ψαλτήριον Δαβὶδ μεταγλωττισθὲν εἰς τὴν κοινὴν. . . Ἐνετίησιν 1770.,
 1787., 1804.
 Ψαλτήριον Δαβὶδ. Ἐνετίησι 1743., 1764., 1787., 1790. [Ἄλλο ἀντίτυπο
 χωρὶς ἐξώφυλλο, περὶ τὰ 1800.].
 Ὡρολόγιον μέγα. Ἐνετίησι 1720., 1746., 1760., 1763., 1764., 1775., 1776.,
 1784., 1787., 1789., 1800., 1801.

A kecskeméti ref. főiskolai könyvtár újgörög könyvei. — *Νεοελληνικά βιβλία, ποὺ εὗρίσκονται στὴ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς τῶν Καλβινιστῶν τοῦ Kecskemét.*

Βυζαντίου Χρηστοθήβει. Ἐνετίῃσιν 1794.

Δαοβάρεως Ν. Α.: Ἀληθὴς ὁδός. Βιέννη 1796.

— Γραμματικὴ ἀπλοελληνικὴ. Βιέννη 1806.

— Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Βιέννη 1798.

— Ἐπιστολάριον κοινοφελές. Βιέννη 1808.

— Προποτεωρία ἀπλοελληνικὴ. Βιέννη 1818.

— Χρηστομάνθεια ἀπλοελληνικὴ. Βιέννη 1820.

Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος. Ἐφημερίς. Βιέννη Ἰαν. — Ἰουν. 1813. Ἀρ. 1—126.

Ζαβίρα Κ. Ἰ. Ὀνοματολογία βοτανικὴ. Πέστα 1787.

Μαυρούδη Ζαχ. Ὀνειρον ἢ θάνατος τῆς αἰοιδίμου Μαρίας Γζίκα. Βιέννη 1808.

Μεταστάσιον — Ῥουσιάδον Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν Πέρσαις. Τραγωδία.
Βιέννη 1838.

Μοσχίωνος Περὶ τῶν γυναικείων παθῶν. Edidit F. O. Dewez. Viennae 1793. [ἑλλῆν. — λατιν.].

Μουστοξύδου Ἀ. καὶ Σχινᾶ Συλλογὴ ἑλληνικῶν ἀνεκδότων. Βενετία 1816.

Ὀβίδιος — *Βλαντῇ Σπ.* Τῶν μεταμορφώσεων βιβλία. ΙΕ'. Ἐνετίῃσιν.

Πάπυς τί ἐστί. 1782.

Περδικάρη Μιχ. Προδοίσεις εἰς τὸν Ἐρμύλον ἢ Δημοκριτοῦράκλειτον. 1817.

Ῥάτζ Σ. — Γ. Ζαβίρα Ἱατρικαὶ Παρανέσεις. Πέστα 1787.

Σκουλιδᾶ Νικ. Ἀνταπισμοῦ ἐπιτομὴ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. Ἐνετίῃσι 1777.

Ψαλῖδα Ἀθαν. Ἀληθὴς ἐνδαιμονία ἥτοι βάσις πάσης θρησκείας. Τόμος Α'.
Βιέννη 1791.

II.

A KECSKEMÉTI GÖRÖG TEMETŐ GÖRÖG SÍRFELIRATAI. —
 ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ
 ΤΟΥ ΚΕCSKEMÉT.*

I. (1794)

ΙΣ ΧΣ ΝΚ
 ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο
 ΜΑΡΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-
 ΝΟΥ ΕΚ ΠΟΛΕΣ ΣΙΑΤΙΣ-
 ΤΗΣ ΕΖΗΣΕΝ ΕΤΗ 45.
 ΑΝΑΠΑΥΘΗ ΔΕ ΕΝ ΕΤΗ
 1794. ΑΡΙΛΙΟΥ. ΛΙΟΥ 15.
 ΕΝ ΚΕCΚΕΜΕΤΙΩ.

II. (1796)

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο ΔΟΥΛ. ΤΟΥ
 ΘΕΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
 ΙΟΥΧΑΖ Ο ΕΚ ΚΟΖΑΝΗΣ ΤΗΣ
 ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ 69.
 ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕΝ ΕΝ ΚΕΤΖ-
 ΚΕΜΕΤΤΙΩ ΤΗ 4. ΙΟΥΛΙ. 1796.

III. (1802, 1805)

ΟΔΕ ΚΕΙΝΤΑΙ ΟΙ ΕΝ ΚΥΡΙΩ
 ΑΝΑΠΑΥΟΜΕΝΟΙ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
 ΜΗΣΚΟΛΤΖΗ ΚΑΙ Η ΘΥΓΑΤΗΡ
 ΑΥΤΟΥ ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΟΙΤΙΝΕΣ ΖΗ-
 ΣΑΝΤΕΣ Ο ΜΕΝ ΕΤΗ: ΝΑ Η ΔΕ
 ΙΣ: ΚΑΙ ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝ Ο ΜΕΝ
 ΚΑΤΑ ΤΟ: ΑΩΒ: ΕΤΟΣ ΤΗ: ΚΔ:
 ΙΟΥΛΙΟΥ Η ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΟ: ΑΩΕ:
 ΤΗ: ΚΑ: ΦΕΥΡΟΥΑΡΙΟΥ. ΕΝ
 ΚΕΤΖΚΕΜΕΤΙΩ.

* Dr. Lukáts Géza másolata. — Kiadásunkban mellőztük az itt-ott előforduló hehezetek, hangsúlyok, rövidítések és betűkapcsolások jelölését. — Ἀντέγραψε ὁ κ. Géza Lukáts. — Εἰς τὴν ἔκδοσίν μας παρελείψαμεν τὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ εὐρισκόμενα πνεύματα, τόνους, βραχυλογίας καὶ συνδυασμοὺς γραμμάτων.

IV. (1804)

ΩΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο ΔΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΩΜΑ ΚΑΡΑΚΑΖΑΝΗ
ΟΣΤΙΣ ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ 58. ΑΝΕΠΑΥΘΗ ΕΝ
ΚΥΡΙΩ ΤΩ 1804. ΕΤΕΙ ΤΗ 28
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, ΕΝ ΚΕΤΖΚΕ-
ΜΕΤΙΩ.

V. (1809)

ΤΟΝ Γ' ΥΠΟ ΜΘΟΝ ΤΕΘΑΠΤΑΙ
ΣΩΜΑ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΤΖΟΥ
ΓΕΝΗΘΕΣ ΜΕΝ ΤΩ 1727.
ΖΗΣΑΣ Δ' ΕΤΗ 82. ΜΕΤΗΛ-
ΑΞΕ ΔΕ ΒΙΟΝ ΤΗ 18. ΔΕΚΕ-
ΜΒΡΙΟΥ 1809.

VI. (1814)

ΕΝ ΤΩ ΠΕΝΘΙΜΩ ΤΩΔΕ ΤΑΦΩ ΚΑΤΕ-
ΤΕΘΗ ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ ΕΝΕΚΕΝ ΤΟ ΣΩΜΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΟΥΧΑΖΗ ΟΣΤΙΣ ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ
ΕΙΚΟΣΙ ΕΞ ΚΑΙ ΤΟΝ ΒΡΑΧΥΝ ΑΥΤΟΥ
ΒΙΟΝ ΑΠΑΝΤΑ ΕΝ ΣΠΟΥΔΗ ΔΙΗΝΕΚΕΙ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΑΣ ΕΤΕΣΙ ΤΕ ΠΕΝΤΕ
ΤΟΥΣ ΕΝ ΠΕΣΤΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΑΥΤΟΥ ΥΙΟΥΣ
ΜΑΘΗΣΕΣΙ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ ΚΟΣΜΗΣΑΣ ΤΟΙΣ
ΜΕΝ ΦΙΛΑΤΑΤΟΙΣ ΓΟΝΕΥΣΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΕΣΙ
ΘΛΙΨΙΝ ΑΠΑΡΑΚΛΗΤΟΝ ΚΑΤΑΛΙΠΩΝ
ΤΩ ΔΕ ΓΕΝΕΙ ΑΥΤΟΥ ΣΤΕΡΙΣΙΝ ΕΝΟΣ
ΣΟΦΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΗΣΑΣ ΤΩΝ
ΤΗΔΕ ΜΕΤΗΛΘΕ ΤΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΙΟΥΝΙΟΥ
1814. ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΟΝ ΟΥΝ ΜΝΕΙΑΝ ΤΗΣ
ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΕΙΣ ΤΕ ΘΕΛΗΤΡΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΓΟΥΣ ΑΥΤΩΝ ΤΟΔΕ ΑΝΕΘΕΝΤΟ
ΜΝΗΜΑ ΟΙ ΑΥΤΟΥ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ.

VII. (1815, 1836)

Ο ΤΑΦΟΣ ΟΥΤΟΣ ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΟΣΤΑ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥΓΕΝΟΥΣ ΚΟΣΜΑ ΟΣΤΙΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΘΕΑΡΕΣΤΩΣ
ΕΤΗ 20 ΒΙΩΣΑΣ ΓΥΝΑΙΚΙ ΚΑΙ ΑΝΗ-
ΛΙΚΟΙΣ ΤΕΚΝΟΙΣ ΘΛΙΨΙΝ ΛΙΠΩΝ
ΑΠΑΡΗΓΟΡΗΤΟΝ ΤΩ 65. ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
ΕΤΕΙ ΤΩΝ ΤΗΔΕ ΜΕΤΗΛΘΕ ΤΗ 14
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1815.

ΕΝ ΤΩ ΑΥΤΩ ΤΑΦΩ ΚΑΤΕΤΕΘΗ
Η ΤΟΥ ΑΝΩΘΕΝ ΣΥΖΥΓΟΣ ΣΟΦΙΑ
ΠΑΤΣΙΟΥ ΗΤΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟ-
ΧΗΡΕΥΣΙΝ ΕΤΕΣΙ 21 ΤΑ ΑΝΗΛΙ-
ΚΑ ΑΥΤΗΣ ΤΕΚΝΑ ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΩΣ
ΑΝΑΘΡΕΨΑΣΑ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΟΤΕ
ΙΚΑΝΑ ΓΕΓΟΝΑΣΙΝ ΑΥΤΑ ΤΗΝ
ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΝ ΧΑΡΙΝ ΤΗ ΜΗΤ-
ΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ΑΠΟΥΝΑΙ ΤΩ
64. ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΕΤΕΙ ΕΞΑΙΦ-
ΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΗΡΠΑΓΗ
ΤΗ 8. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1836. ΕΙΣ
ΑΙΩΝΙΟΝ ΤΩΝ ΓΩΝΕΩΝ ΜΝΗ-
ΜΗΝ ΤΟΔΕ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΘΕΝΤΟ
ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΕΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩΑΝ-
ΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΚΑΛΙΝΩ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑΝΗ.

VIII. (1818, 1823)

ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΝΤΑΙ ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ ΥΙΟΙ
ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΑΤΙΣΤΕΩΣ ΩΝ
Ο ΜΕΝ ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ 80.
ΑΝΕΠΑΥΘΗ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΤΗ 18 ΙΑΝΟΥ-
ΑΡΙΟΥ 1818 Ο ΔΕ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
91. ΕΤΗ ΒΙΩΣΑΣ ΤΩΝ ΤΗΔΕ ΜΕΤ-
ΗΛΘΕ ΤΗ 20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1823. ΕΙΣ
ΜΝΗΜΗΝ ΟΥΝ ΜΑΚΑΡΙΑΝ ΑΥΤΩΝ
ΕΣΤΗΣΕ ΤΟΔΕ ΜΝΗΜΕΙΟΝ Η ΑΠΟ-
ΛΕΙΦΘΕΙΣΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΗΡΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΡΟΖΑΝΗ.

ΙΧ. (1830, 1841)

ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΧΑΡΙΣΙΟΣ
 ΣΕΡΒΙΤΣΖΚΗ ΟΣ ΘΕΑΡΕΣΤΩΣ
 ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ 99. ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΙΠΩΝ
 ΧΗΡΑΝ ΣΥΜΒΙΑΝ ΜΕΘ' ΗΣ 32
 ΕΤΗ ΑΡΙΣΤΑ ΣΥΝΕΒΙΩΣΕ ΑΜΑ
 ΤΕ ΠΕΝΤΕ ΘΥΛΕΑ ΤΕΚΝΑ ΤΩΝ
 ΤΗΛΕ ΜΕΤΗΛΘΕ ΤΗ 1^Η ΔΕΚΕ-
 ΜΒΡΙΟΥ 1830. ΟΥΤΙΝΟΣ ΕΙΣ
 ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΔΕ ΑΝΕΘΗΚΕΝ
 Η ΠΕΝΘΟΥΣΑ ΧΗΡΑ ΙΟΥΛΙΑΝΗ
 ΤΣΟΚΟΡ. ΜΕΤΑ ΔΕΚΑΤΗΣ ΧΗ-
 ΡΕΥΣΕΩΣ ΕΝΙΑΥΤΟΥΣ ΚΑΙ Η
 ΣΥΖΥΓΟΣ ΑΥΤΟΥ ΤΩ 66. ΗΛΙΚΙΑΣ
 ΕΤΕΙ. ΤΗ 14^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1841
 ΘΑΝΟΥΣΑ. ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΚΟ-
 ΝΙΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΕ-
 ΤΕΘΗ.

Χ. (1831)

ΤΑΦΟΣ ΟΥΤΟΣ Ο ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΚΑΤΕΧΕΙ
 ΣΩΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΑΪΤΣΗ ΟΣ
 ΟΤΕ Η ΛΑΟΦΘΟΡΟΣ ΧΟΛΕΡΑ ΚΑΘ'
 ΑΠΑΝ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΜΑΗΝΕΤΟ
 ΜΥΡΙΑΔΑΣ ΖΩΝΤΩΝ ΠΟΡΘΟΥΣΑ ΤΩ
 63 ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΕΤΕΙ ΛΕΙΝΗ ΠΕΡΙ-
 ΠΕΣΩΝ ΝΟΣΩ ΤΗ 15^Η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
 1831 ΑΦΝΩ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ
 ΗΡΠΑΓΗ ΓΝΩΣΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΕΙΣ
 ΛΥΠΗΝ ΕΙΣ ΑΛΓΟΣ ΔΕ ΣΥΜΒΙΑΣ
 ΠΕΝΘΟΥΣΗΣ ΙΟΥΛΙΑΝΗΣ ΨΑΡΑ.

ΧΙ. (1832)

ΙΣ ΧΣ. ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο
 ΜΑΡΚΟΣ ΙΟΥΧΑΖΗ ΟΝΠΕΡ ΣΚΟ-
 ΤΕΙΝΟΣ ΤΑΦΟΣ ΗΔΗ ΣΚΕΠΑΖΕΙ
 ΓΡΑΙΚΟΣ ΔΕ ΗΤΟΝ ΕΚ ΠΟΛΕΩΣ

ΚΟΖΑΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ
ΕΥΣΕΒΗΣ ΕΚΤΟΣ ΠΛΑΝΗΣ ΖΗ-
ΣΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑ ΚΑΙ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝ-
ΤΑ ΕΤΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΙΠΩΝ ΟΚΤΩ
ΤΕΚΝΑ ΠΡΟΣΕΤΙ ΕΤΙ ΣΥΖΥΓΟΝ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΝ ΧΗΡΑΝ ΠΕΝ-
ΘΟΥΣΑΝ ΑΥΤΟΝ ΚΑΘ' ΑΠΑΣΑΝ
ΗΜΕΡΑΝ ΕΝ ΧΙΛΙΟΣΤΩ ΟΚΤΑ-
ΚΟΣΙΟΣΤΩ ΤΕ ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣ-
ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΕΤΕΙ ΟΤΕ ΤΗ
ΔΕΚΑΤΡΙΤΗ ΙΟΥΝΙ, ΑΝΕΠΑΥ-
ΘΗ Κ' ΕΝ ΚΩΜΟΠΟΛΕΙ ΚΕΤΣ-
ΚΕΜΕΤΗ ΕΤΑΦΗ.

XII. (1834, 1850)

ΩΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο ΕΝ ΜΑΚΑΡΙΑ ΕΚ
ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΟΣ ΠΑΠΠ ΖΗΣΑΣ ΔΕ ΕΤΗ
75. ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕ ΤΩ 1850. ΕΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΑΥΤΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΣΤΕΡΙΣ ΤΩ 1834. ΣΥΝ ΑΥΤΟΙΣ
ΔΕ ΚΑΙ ΤΕΚΝΑ ΑΥΤΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔ-
ΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΙ ΣΟΦΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΡΟΖΑΝΗΣ Η ΜΗΤΗΡ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΑΥΤΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ.

XIII. (1835)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΡΚΟΒΙΤΣ ΕΝ
ΚΕΤΣΚΕΜΕΤ ΤΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΕΚ
ΤΟΥ ΤΩΝ ΓΡΑΙΚΩΝ ΓΕΝΟΥΣ Ο
ΠΡΩΤΟΣ ΤΗ ΕΥΓΕΝΕΝΕΙ ΤΩΝ
ΕΚΑΛΕΛΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΑΞΙΩΘΕΙΣ ΤΑΞΕΙ ΕΝΤΑΥΘΑ
ΚΕΙΤΑΙ.....
.....[ΕΝ ΕΤΕΙ 1835. ΖΗ-
ΣΑΣ 64. ΕΤΗ.]

XIV. (1836)

ΑΠΟ ΜΗΛΕΝΟΣ ΕΙΣ ΥΗΑΡΞΙΝ ΤΙ
 ΦΕΡΕΙΝ ΘΕΙΑ ΜΟΝΟΝ ΔΥΝΑΜΙΣ
 ΕΚΤΕΛΕΙ ΤΑ ΔΕ ΟΝΤΑ ΚΑΛΩΣ ΜΕΤΑ-
 ΧΕΙΡΙΖΕΣΘΑΙ ΜΕΓΙΣΤΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
 ΑΡΕΤΗ. ΤΑ ΟΛΙΓΑ ΕΙΣ ΑΦΘΟΝΙΑΝ
 ΑΥΞΕΙΣΑΙ ΠΛΕΙΣΤΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ
 ΔΕΙΓΜΑ · ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΑΣ ΕΦ'
 ΟΛΗΣ ΖΩΗΣ ΑΓΑΠΗΤΩΣ ΖΗΝ
 ΙΔΙΟΝ ΠΙΣΤΟΥ ΟΜΟΖΥΓΟΥ ΤΑ ΤΕΚ-
 ΝΑ ΕΙΣ ΑΓΑΘΟΥΣ ΠΟΛΙΤΑΣ ΑΝΑ-
 ΘΡΕΨΑΙ, ΑΓΑΘΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΡΩΤΙΣ-
 ΤΗ ΦΡΟΝΤΙΣ· ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΨΥΧΗ ΚΑΙ
 ΚΑΡΔΙΑ ΛΑΤΡΕΥΕΙΝ, ΕΡΓΟΝ ΕΥΣΕ-
 ΒΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ· ΤΑΙΣ ΑΡΕΤΑΙΣ
 ΤΑΥΤΑΙΣ ΚΕΚΟΣΜΗΜΕΝΟΣ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ
 ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΒΕΒΙΩΚΩΣ Ο ΜΑΚΑΡΙ-
 ΑΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ
 ΠΑΤΣΙΟΥ ΤΩ 74 ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
 ΕΤΕΙ ΤΩΝ ΤΗΔΕ ΜΕΤΕΛΘΩΝ
 ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΑΤΕΤΕΘΗ ΟΥΤΙΝΟΣ Η
 ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΑΤΡΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΣ,
 ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΓΝΩΣ-
 ΤΟΙΣ ΛΗΛΟΣ· ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ
 ΔΟΙΛΗΜΩΝ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΣΕΒΟΥΣ
 Η ΕΦ' ΟΛΗΣ ΖΩΗΣ ΑΥΤΩΝ ΠΕΝ-
 ΘΟΥΣΑ ΧΗΡΑ ΔΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑ-
 ΡΗΣΙΟΥ ΣΥΝ ΤΟΙΣ ΤΕΚΝΟΙΣ ΤΟΔΕ
 ΑΝΗΓΕΙΡΕ ΜΝΗΜΑ. ΤΕΘΝΗΚΕ
 ΤΗ 7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1836.

XV. (1837)

ΟΥΤΟΣ Ο ΣΚΟΤΩΔΗΣ ΤΥΜΒΟΣ
 ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΟΣΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΧΡΙΣ-
 ΤΩ ΑΝΑΠΑΥΘΕΝΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
 ΜΑΡΚΟΒΙΤΖ ΚΑΙ ΗΓΑΠΗΜΕΝΩΝ
 ΑΥΤΟΥ ΤΕΚΝΩΝ ΜΗΧΑΗΛ ΚΑΙ
 ΕΣΘΗΡ, ΖΗΣΑΣ ΕΤΗ 57 ΤΕΛΕΥ-
 ΤΗΣΑΝΤΟΣ ΔΕ ΤΗ 28^η ΝΟΕΜ-

ΒΡΙΟΥ 1837. ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΟΥΝ ΑΙΩΝΙΟΝ ΕΣΤΗΣΕ ΤΟΔΕ
ΜΝΗΜΑ Η ΕΙΣ ΑΛΓΟΥΣ ΑΠΟ-
ΛΕΙΦΘΕΙΣΑ ΣΥΖΥΓΟΣ ΚΑΙ
ΟΔΥΝΟΥΣΑ ΜΗΤΗΡ ΜΑΡΙΑ
ΤΖΙΑΚΟΒΑΤΖ.

XVI. (1839)

ΠΟΛΥΜΕΡΙΜΝΟΣ ΩΣ ΑΛΛΗ ΜΑΡΘΑ,
ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΗΣ ΩΣ ΑΛΛΗ ΜΑΡΙΑ,
Η ΜΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ · ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΛΑ-
ΪΤΣΗ · ΗΤΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΣΥ-
ΖΥΓΟΥ ΑΥΤΗΣ · ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΠΑΤΣΙΟΥ ΕΝ ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΟΜΟΝΟΙΑ
ΕΤΗ 45. ΕΝ ΧΗΡΕΥΣΕΙ ΔΕ ΕΝΙΑΥ-
ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΖΗΣΑΣΑ · ΤΩ 63^α ΤΗΣ
ΗΛΙΚΙΑΣ ΕΤΕΙ, ΤΕΚΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΓ-
ΓΟΝΟΙΣ ΠΕΝΘΟΣ ΛΙΠΟΥΣΑ ΤΩΝ
ΤΗΔΕ ΜΕΤΗΛΘΕ ΤΗ 30^η ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1839. ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΑΝ
ΜΝΗΜΗΝ ΤΗΣ ΑΓΑΘΗΣ ΜΗΤΡΟΣ,
ΤΟΔΕ ΑΝΗΓΕΙΡΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ Ο,
ΟΙ ΥΙΟΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΑΟΣ.

XVII. (1848)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ΤΡΙ-
ΑΚΟΝΤΟΥ ΤΗΣ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ
ΕΝ ΕΤΕΙ 1848. ΦΕΥΡΟΥΑΡΙΟΥ
4^η ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΜΕΤΑΛΛΑΞΑΣ ΤΟ
ΣΩΜΑ ΑΥΤΟΥ ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΑΤΕ-
ΤΕΘΗ ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΟΝ ΑΝΑΠΑΥ-
ΣΙΝ ΕΚ ΔΕ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΟ-
ΔΗΜΗΣΑΝΤΑ ΦΙΛΑΤΑΤΟΝ ΣΥ-
ΖΥΓΟΝ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΓΕ ΑΝΗΓΕ-
ΙΡΕ ΜΝΗΜΕΙΟΝ Η ΜΕΤ' ΑΥΤΟΥ
ΤΕΣΣΑΡΑ ΕΤΗ ΓΑΜΟΥ ΚΟΙΝΩ-
ΝΙΑ ΣΥΖΗΣΑΣΑ ΣΟΦΙΑ ΑΠΟΣ-
ΤΟΛΟΥ ΠΑΠ.

XVIII. (1862)

ΩΔΕ ΑΝΑΠΑΒΕΤΕ Η ΔΟΥΛΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
 ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ ΔΙ-
 ΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΘΥΓΑΤΕΡΑ
 ΖΗΣΑΣ ΔΕ 16. ΕΤΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
 ΦΕΥ ΕΠΛΗΡΩΣΕΝ ΜΗΤΡΟΣ ΚΑΡ-
 ΔΙΑΝ Ω ΜΗΤΗΡ ΜΟΥ ΙΟΥΧΑΣΗ
 ΕΛΕΝΗ ΜΗΝ ΘΡΗΝΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΕΣ-
 ΤΕΝΑΖΕΙΣ ΕΓΩ ΑΝΕΠΑΥΘΗ ΕΝ
 ΚΥΡΙΟ ΕΙΣ ΤΑΣ 9. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ
 1862.

XIX. (1865)

ΩΔΕ ΑΝΑΠΑΥΕΤΕ ΕΜΑ-
 ΝΟΥΗΛ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΝ ΟΠΗ-
 ΟΝ ΘΡΗΝΗ Η ΧΗΡΑ ΤΟΥ ΠΕΡ-
 ΣΗΛΑ ΧΑΡΙΣ ΜΕ 6 ΑΝΗΛΗ-
 ΚΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ ΕΖΗΣΕ 57
 ΕΤΟΣ ΑΠΕΘΑΝΕ ΔΕ 1865.
 ΙΟΥΛΙΟΥ 31.

TARTALOMJEGYZÉK. — ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Oldal
Előszó. Irta : Moravcsik Gyula. — <i>Πρόλογος, ὑπὸ 'Ιωνίου Moravcsik</i>	3
A kecskeméti görögség története	5
1. A görögök letelepülése és élete Kecskeméten	7
2. Az egyházközség története	16
3. A templom	21
4. A püspökök és papok	24
5. A temető	26
6. Az iskola és a tanítók	27
7. A könyvtár, levéltár és anyakönyvek	29
8. A nagykőrösi görög egyház	31
<i>Ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ τοῦ Κεσσεμὲν.</i> (Görög kivonat. — <i>Ἑλληνικὴ περιλήψις</i>)	32
1. <i>Ἡ ἐγκατάστασις καὶ ἡ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων στὸ Κεσσεμὲν.</i> — 2. <i>Ἡ ἱστορία τῆς κοινότητος.</i> — 3. <i>Ἡ ἐκκλησία.</i> — 4. <i>Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἱερεῖς.</i> — 5. <i>Τὸ νεκροταφεῖο.</i> — 6. <i>Τὸ σχολεῖο καὶ οἱ διδάσκαλοι.</i> — 7. <i>Ἡ βιβλιοθήκη, τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰ μνηστῆρα.</i> — 8. <i>Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης τοῦ Νεγκκὼρος.</i>	
Függelék. — Παράρτημα.	
I. A kecskeméti görög egyházközség könyvtárának katalógusa. — <i>Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τοῦ Κεσσεμὲν</i>	39
1. Kéziratok. — <i>Χειρόγραφα</i>	39
2. Nyomtatványok. — <i>Ἐντυπα</i>	42
II. A kecskeméti görög temető görög sírfeliratai. — <i>Τὰ ἑλληνικὰ ἐπιτύμβια τοῦ ἑλληνικοῦ νεκροταφείου τοῦ Κεσσεμὲν</i>	50

MAGYAR-GÖRÖG TANULMÁNYOK — ΟΥΓΓΡΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

1. Görög költemény a várnai csatáról. Kiadta Moravcsik Gyula. — *Ἑλληνικὸν ποίημα περὶ τῆς μάχης τῆς Βάρνης. Ἐκδιδόμενον ὑπὸ Ἰουλλίου Moravcsik.* 1935. (magyarul és újkörögül — οὐγγρῑστὶ καὶ νεοελληνιστί.)

2. Jeórgiosz Zavírasz budapesti könyvtárának katalógusa. Összeállította Graf András. — *Κατάλογος τῆς ἐν Βουδαπέστη βιβλιοθήκης Γεωργίου Ζαβίρα, συνταχθεὶς ὑπὸ Ἀνδρέα Graf.* 1935. (magyarul és újkörögül — οὐγγρῑστὶ καὶ νεοελληνιστί.)

3. *Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα, ὑπὸ Ἀνδρέα Horváth.* — Zavírasz György élete és munkái. Irta Horváth Endre. 1937. (νεοελληνιστί μὲ οὐγγρῑκὴν περὶληψιν — újkörögül magyar kivonattal.)

4. Die Aristotelische Politik und die Städtegründungen Alexanders des Grossen. — Wege des Verkehrs und der kulturellen Berührung mit dem Orient in der Antike. Zwei Studien zur antiken Geschichte, von Endre v. Ivánka. 1938. (deutsch.)

5. Clemens Alexandrinus és a mysteriumok. Irta Simon Sándor. — Clemens Alexandrinus und die Mysterien, von Alexander Simon. 1938. (magyarul német kivonattal — ungarisch mit deutschem Auszug.)

6. Jean Sykoutris: Philologie et Vie. 1938. (en français.)

7. Magyarország és a magyarság a bizánci források tükrében. Irta Gyóni Mátyás. — Ungarn und das Ungartum im Spiegel der byzantinischen Quellen, von Matthias Gyóni. 1938. (magyarul német kivonattal — ungarisch mit deutschem Auszug.)

8. A kecskeméti görögség története. Irta Hajnóczy Iván. — *Ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ τοῦ Κετσκέμης, ὑπὸ Ἰωάννου Hajnóczy.* 1939 (magyarul újkörög kivonattal — οὐγγρῑστὶ μὲ νεοελληνικὴν περὶληψιν.)

9. Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'Epoque des Phanariotes, par Ladislav Gáldi. 1939. (en français.)